

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

και η
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ
Σύγχρονη Εκπαίδευση

Φάκελος: Για τα ΑΕΙ

“Νόμος πλαίσιο”- Αυτοδιοίκηση - Έρευνα

Διεφθαρμένα Πανεπιστήμια (Corrupted Universities)? —
Η Επιστήμη βορά στο ιδιωτικό επιχειρείν — Λογοτεχνία
— Ιστορία — Η εικόνα στα νέα σχολικά εγχειρίδια —
Προσχολική Αγωγή — Παιδική Λογοτεχνία

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) και χορηγοί:
ισχύει το *Ασυμβίβαστο*; — δεσμεύει η *Δεοντολογία*;

Δύο ακόμη μόνιμες στήλες: αντί(κ)τυπος — “εκδρομή” ... στον
Τύπο (2η): *Εκπαιδευτικά περιοδικά*
ΜΜΕ και Εκπαίδευση — Επίπεδο Εκπαίδευσης Ελλήνων
και Αλλοδαπών — Γιατί το σχολείο να γίνει T.V.;

C-Universities? (Corrupted Universities / Διεφθαρμένα Πανεπιστήμια)

Γιάννης ΠΑΝΟΥΣΗΣ *

Πρόλογος
Γενικά περί διαφθοράς
Γενικά περί του νέου ρόλου του Πανεπιστημίου
Η «μηχανή»
Επιμύθιο — Ηθικό δίδαγμα

Αφού είσαι κουφός στη λογική,
μήπως είσαι αργυρώνητος; είπε ο Μερσιέ.
Σιωπή.
Λαδώνεσαι; είπε ο Μερσιέ.
Βεβαίως, είπε ο φύλακας.

Σάμουελ Μπέκετ, *Μερσιέ και Καμιέ*

Πρόλογος

Στο κείμενο αυτό δεν θ' ασχοληθούμε με την ποινική, εγκληματολογική, οικονομική ή κοινωνική πλευρά της διαφθοράς¹ αλλά θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε και να αναλύσουμε την ακαδημαϊκή διαπλοκο-διαφθορά. Διαπλοκή πανεπιστημιακών βαθμίδων, αξιωματούχων, παρατάξεων, κομμάτων με εργολάβους, κατασκευαστές, προμηθευτές, εταιρείες. Διαπλοκή Καθηγητών με τοπικές κοινωνίες, ΜΜΕ, Πρεσβείες και διάφορες άλλες εξουσίες.

Τόσο η Σύγχρονη Εκπαίδευση² όσο και ο υπογράφων³ έχουν πολλές φορές κατηριάσει τις εσωτερικές άνομες λειτουργίες των Πανεπιστημίων (ιδίως σε διαδικασίες

εκλογής μελών ΔΕΠ ή Προτάνεων, Προέδρων κ.ά.). Το «σύστημα» όμως εξακολουθεί καλά να κρατεί (με την σιωπηρή υποστήριξη κομμάτων και πολιτείας). Ίσως με το σημερινό άρθρο εναισθητοποιηθούν όλοι αυτοί που μελετάνε «μακροσκοπικά» το Πανεπιστήμιο αλλά αρνούνται να δουν τι συμβαίνει μπροστά στα μάτια τους.

* Ο Γιάννης Πανούσης είναι Καθηγητής στο Τμήμα ΕΜΜΕ του ΕΚΠΑ.

1. Γι' αυτά βλ. Γ. Πανούση, Ποιος ο διαφθορέυς του κρατούμενού μας, *ΠοινΔικ* 3/2004, σ. 316-319.
2. Βλ. πολλές αναφορές, επισημάνσεις και καταγγελίες Α.Χ. & Κ.Γ. στα τεύχη της Σύγχρονης Εκπαίδευσης.
3. Βλ. στήλη «Παιδείας τροπές, εκτροπές, εντροπές» (Σύγχρονη Εκπαίδευση 1993-2007) και του ίδιου, *Νέα-ξεν*, Α. Α. Λιβάνης 2001.

Γενικά περί διαφθοράς

1. Δεν γνωρίζω αν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα ότι η χώρα μας χαρακτηρίζεται «διαφθορείο» από τους ίδιους τους πολίτες της (κατά 70%).⁴

Βέβαια ο τζιόρος στην (παρα)οικονομία της διαφθοράς (φακελάκια, γρηγορόσημο κ.λπ.) έχει φτάσει σε δυσθεώρητα ύψη,⁵ αλλά δεν νομίζω ότι είναι η οικο-

νομική ή παρα-οικονομική πτυχή της διαφθοράς⁶ που μπορεί να δικαιολογεί αυτή τη διεύρυνση της λαϊκής βιομηχανίας της μίζας.⁷

Κράτος – Κοινωνία – Οικονομία⁸ μοιάζει να έχουν τελικά ευθυγραμμιστεί στην υιοθέτηση του φαινομένου και η διαφθορά από οικονομικό φαινόμενο έχει μετεξελιχθεί σε πολιτισμικό και κοινωνικό⁹ και συνοδεύεται από την «κουλτούρα της διαφθοράς».¹⁰

4. Πρβλ. Χρ. Ζέρβα, Απογοήτευση ρεκόρ για το διαφθορείο, *Ελευθεροτυπία* 21/12/05 –Την ίδια ώρα το 27% ομολογεί ότι έδωσε «κάποιο δωράκι» για να γίνει η δουλειά του, βλ. Χρ. Ζέρβα, «Αναγκαστικά με να δωροδοκήσουμε», *Ελευθεροτυπία* 7/12/07, βλ. και Χρ. Ζ., «Ελλάδα: η διαφθορά ζει και βασιλεύει», *Ελευθεροτυπία* 7/11/06, Στ. Βραδέλη (ρεπορτάζ), Δευτεραθλητές στο «λάδωμα», *Τα Νέα* 6/11/06, Ειρ. Χρυσολωρά (ρεπορτάζ), Χτύπησε κόκκινο η διαφθορά, *Τα Νέα* 12/9/07, Χρ. Ζέρβα, Ελλάδα: ακόμα πιο βαθιά στη διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 27/9/07 –Κατά τον Στ. Παπαθεμελή, Η Διεθνής Διαφάνεια μετράει σε 1.200.000 Έλληνες αυτούς που «συναλλάγησαν» με αντίτιμο, Χρ. Ζέρβα, Μας κυβερνάει η διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 8/12/06 –Στ. Μάνου, Μηδενική ανοχή & Flexinomia, *Καθημερινή Κυριακής* 20/1/08 —Περισσότερα για τη Διαφθορά βλ. Χ. Δημόπουλου, Η διαφθορά, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, Γρ. Λάζου, Διαφθορά και Αντιδιαφθορά, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, Γ. Πανούση, Διαφθορά, διαπλοκή και πολιτική μηχανή, σε «Εγκληματογενείς και εγκληματογόνοι κίνδυνοι», Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σ. 45 επ. (και την εκεί βιβλιογραφία).

5. Βλ. Δεσπ. Κουκλάκη (ρεπορτάζ), Βουνό τα φακελάκια, *Τα Νέα* 21/3/06, Ελ. Κωσταρέλου, Πόσο κάνει το μεροκάματο του διεφθαρμένου εφοριακού, *Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία* 16/6/07, Χρ. Ζέρβα, Φόρο διαφθοράς πλήρωσαν 440.000 ελληνικές οικογένειες, *Ελευθεροτυπία* 15/1/08, Π. Παπαβασιλείου (ρεπορτάζ) Στον Εισαγγελέα 62 υποθέσεις διαφθοράς, *Έθνος* 7/6/06, Γ. Πολίτη (ρεπορτάζ), Σηκώνουν τα χέρια για τη διαφθορά, *Τα Νέα* 1/9/06, Μ. Δρεττάκη, Εκτεταμένη η διαφθορά στην Ελλάδα, *Καθημερινή Κυριακής* 11/2/07, Μ. Πετροπούλου, Ανίατη ασθένεια το φακελάκι, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 16/4/06 —πρβλ. Μ. Φασουλοπούλου, Lobbies, οι λέσχες της διαφθοράς στις ΗΠΑ, *Κόσμος του Επενδυτή* 14-15/1/06 –Κατά τον Στ. Παπαθεμελή, οπ. π., σύμφωνα με τα ευρήματα της Διεθνούς Διαφάνειας το κόστος της ελληνικής διαφθοράς υπερέβη τα 613 εκατ. Ευρώ –βλ. και Μ. Δρεττάκη, Διαφθορά, παραοικονομία, φοροδιαφυγή, *Ελευθεροτυπία* 14/9/06, Τ. Κωνσταντινόπουλου, Μεροκάματο 10.000 Ευρώ από το «γρηγορόσημο», *Κόσμος του Επενδυτή* 16-17/2/08 –βλ. Τ. Καμπύλη, Ελλάδα, η Δημοκρατία των κολλητών, *Καθημερινή Κυριακής* 23/12/07, Χρ. Παπασταθοπούλου, Μ. Δέδε, Χαμένοι στη διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 26/1/08 (613 εκατομ. Ευρώ πλήρωσαν οι Έλληνες το 2007).

6. Βλ. Μ. Λαμπροπούλου, Η οικονομική ανάλυση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, *Διοικητική Ενημέρωση*, τ. 40, Ιαν.-Μαρτ. 2007, σ. 14-24 –Ασπ. Μάλλιου, Η διαφθορά και ο θετικός τρόπος περιορισμού της, *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 61/2007, σ. 907-914.

7. Πρβλ. Ξ. Κοντιάδη, Διαφθορά και ηθικολογία, *Έθνος* 26/2/08.

8. Πρβλ. Σ. Ρομπόλη, Σκάνδαλα και διαφθορά, *Νέα* 21/9/06.

9. Βλ. Μεν. Γκίβαλου, Δομική διαφθορά, *Το Παρόν* 17/9/06, Χ. Παμπούκη, Λείπει η πολιτική βούληση, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 24/9/06.

10. Βλ. Δ. Παπαθανασίου, Διαφθορά: πρώτο θύμα η Δημοκρατία, *Ελευθεροτυπία* 4/4/07 (συνέντευξη με Δ. Ράϊκο) –Πρ. Χατζηνικολάου, Δεν έκανε τίποτα χωρίς μταξίσι, *Καθημερινή Κυριακής* 29/4/07.

Η διαφθορά έχει γίνει ανεκτή ή και αποδεκτή στην ελληνική κοινωνία «ως λευκό έγκλημα» που δεν επισύρει έντονες κοινωνικές αντιδράσεις.¹¹ Τάχουμε βρει με τη διαφθορά και με τη συνείδησή μας.¹² Έχουμε πάθει ανοσία ή πάσχουμε από μιθριδατισμό.

Όταν συζητάμε για τη διαφθορά πάντοτε αναφερόμαστε στην «διαφθορά των άλλων».¹³ Γι' αυτό και όλοι οι ανήθικοι θέλουν οι συναλλασσόμενοι μαζί τους να είναι ηθικοί.¹⁴ Και οι πολιτικάντηδες ή οι σκληροπυρηνικοί θεωρούν ότι ο «δικός τους εξ ορισμού και εκ τής θέσεως είναι πάντοτε αθώος»¹⁵ αφού η οποιαδήποτε παρανομία τους συγκαλύπτεται από «συμπαθητική και αποκριπτική αλληλεγγύη».¹⁶

Η συχνή χρήση ή και υπαινικτική κα-

ταγγελία της διαφθοράς δεν μας καθιστά αδιάφθορους.¹⁷

Χρειάζεται δράση ουσίας και σε βάθος (χρόνου και αποστήματος).

2. Τι συμβαίνει λοιπόν με τη διαφθορά, ως φαινόμενο;

Πρόκειται για «κακή υγεία της (μετα)δημοκρατίας»,¹⁸ για ζήτημα παιδείας και πολιτισμού,¹⁹ για (μαύρο) πολιτικό χρήμα,²⁰ για νομοθετική / δικαστική συμπαιγνία,²¹ για μιντιακή κατασκευή,²² για κατάσταση εμπεριέχουσα αξία/ αξίες,²³ για σκιά πάνω στη δημόσια ζωή;²⁴

Αν η διαφθορά (και η διαπλοκή) συνιστούν συμφυρή γνωρίσματα του πολιτικού μας συστήματος²⁵ ή χαρακτηριστικά μιας ιδιότυπης μετα-δημοκρατίας,

11. Βλ. Γ. Πανούση, Ποιος ο διαφθορεύς..., οπ. π., σ. 318 –επίσης Τ. Καμπύλη, Ελλάδα, η Δημοκρατία των κολλητών, *Καθημερινή Κυριακής* 23/12/07.

12. Πρβλ. Ι. Καρυστιάνη, «Κανακεύουμε τη διαφθορά», συνέντευξη σε Στ. Παπασπύρου, *Ελευθεροτυπία* 5/11/06 –βλ. *Ελ. Κόλλια*, Συνηθισαμε με τη διαφθορά, *Βήμα Κυριακής* 29/4/07 –βλ. και Στ. Λιβαδά, Για τη διαφθορά στη Δημόσια Διοίκηση, *Κυριακάτικη Αυγή, Ενθέματα*, 21/5/06.

13. Πρβλ. Τ. Καφετζή, Πόλωση και πολιτική, *Ελευθεροτυπία* 18/7/07.

14. Πρβλ. Κ. Παπαγιώργη, Εξόριστη ηθική, *Κόσμος του Επενδυτή* 9-10/6/07.

15. Πρβλ. Κ. Παπαγιώργη, Μεροληψία και συμπάθεια, *Κόσμος του Επενδυτή* 12-13/1/08.

16. οπ. π.

17. Πρβλ. Δ. Μαρωνίτη, Περί και δια, *Βήμα Κυριακής* 10/2/08.

18. Βλ. Γρ. Καλφάλη, Το άλλοθι της διαφθοράς, *Νέα* 2/10/06, Ν. Κωνσταντόπουλου, Η μετάλλαξη της Δημοκρατίας, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 24/9/06.

19. Βλ. Σεραφ. Κωνσταντινίδη, Η διαφθορά είναι ζήτημα παιδείας και πολιτισμού (συνέντευξη από Μιχ. Σάλλα), *Καθημερινή Κυριακής* 24/9/06.

20. Βλ. Αλ. Παπαχελά, Το δέλεαρ του πολιτικού χρήματος, *Καθημερινή Κυριακής* 24/9/06, Χ. Γεωργούλα, Το μακρύ χέρι και τα κοντά πόδια της διαφθοράς, *Η Εποχή* 15/10/06.

21. Βλ. Γ. Μαρίνου, Γιατί ανθεί η διαφθορά, *Το Βήμα Κυριακής* 24/9/06.

22. Βλ. Ν. Κιάου, Η διαφθορά, η κοινή γνώμη και ο πολιτικός λόγος, *Ελευθεροτυπία* 5/10/06, Φ. Τσαλίκογλου, Διαφθορά, παιχνίδια... και ουρά, *Τα Νέα* 22/9/06, Στ. Παπαθανασόπουλου, Σκάνδαλα, ΜΜΕ και εμπιστοσύνη, *Τα Νέα* 3/10/06.

23. Πρβλ. Θ. Σιαφάκα, Η διαφθορά στην Ελλάδα είναι status, *Το Παρόν* 1/10/06.

24. Βλ. Α. Μακροδημήτρη, Η Λερναία Ύδρα της αδιαφάνειας, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 24/9/08.

25. Βλ. απόψεις Γ. Κοντογιώργη, σε συνέντευξη Θ. Βασιλείου «Το σύστημα σήμερα δεν είναι δημοκρατία», *Καθημερινή Κυριακής* 3/2/08.

που αδιαφορεί για τη δημοκρατική νομιμοποίηση και το δημόσιο συμφέρον,²⁶ αν η διαφθορά στη Δικαιοσύνη,²⁷ στην Αστυνομία,²⁸ στον Ιδιωτικό τομέα (στο «Κεφάλαιο»)²⁹ είναι παράγωγα του κομματισμού, του πελατειακού κράτους, της διαπλοκής,³⁰ αν σκεφτόμαστε και πιστεύουμε διαφορετικά πράγματα όταν στην Ελλάδα αναφερόμαστε στη διαφθορά, όλα αυτά σημαίνουν ότι οι Έλληνες δεν βρίσκουν λόγο ν' αντιμετωπίσουν τη διαφθορά ως «κοινό κακό»³¹ (αφού άλλοτε κερδίζουν κι άλλοτε χάνουν), μέσα σ' ένα πολιτικοοικονομικό σύστημα που δεν εμπνέει εμπιστοσύνη σε κανένα.³² Πιστεύουν ότι η μηδενική ανοχή στις μικρές παρανομίες³³ δεν θα αποτρέψει τις

μεγάλες. Καθώς όλοι οι Έλληνες δεν προβάλλουν κοινό ηθικό κώδικα³⁴ η προσχηματική, ηθικολογική, ανορθολογική, κατασκευασμένη, ασαφής «κοινή περί δικαίου συνείδηση» συχνά εκφυλίζεται σε κοινή συννεοχή³⁵ (ανθρώπων, θεσμών, πολιτικών, κομμάτων, κ.λπ.). Η δύσπιστη κοινωνία αντί να ρίξει το βάρος της στον έλεγχο των θεσμών διαμόρφωσε τα δικά της κυκλώματα.³⁶

3. Είναι βέβαιο ότι ο κομματισμός παίζει κρίσιμο ρόλο στην διαμόρφωση των ευνοϊκών προϋποθέσεων και την εγκατάσταση των δικτύων νεποτισμού, αναξιοκρατίας, ευνοιοκρατίας, άνισης/ διακριτικής μεταχείρισης³⁷ αλλά ο συνειδητοποιημένος πολί-

26. Βλ. Ν. Κωνσταντόπουλου, Η μετάλλαξη της δημοκρατίας, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 24/9/06.

27. Βλ. Α. Ρουπακιώτη, Η Διαφθορά στη Δικαιοσύνη και οι κοινωνικές παράμετροι, *Νομικός Φάκελλος*, τ. 15/2006, σ. 21, βλ. Κ. Κουσουλή, Η Δικαιοσύνη και το πρόβλημα της διαφθοράς, *ΝοΒ*, τ. 53, τεύχ. 53, Μάιος 2005, σ. 1012, Χ. Δημόπουλου, οπ. π., σ. 336.

28. Βλ. Γ. Μαρνέλλου, Αδιάφθοροι..., οπ. π., Στ. Βραδέλη (ρεπορτάζ), Επιχείρηση «βρώμικα χέρια», *Τα Νέα* 17/5/07, Ν. Μουτούση (ρεπορτάζ) Αυτοδιοίκηση και ΕΛ.ΑΣ. πρωταθλητές της διαφθοράς, *Τα Νέα* 23/3/07.

29. Πρβλ. Ν. Μπογιόπουλου, Η μίζα, η αρπαχτή και τ' «αδελφάνια» τους, *Ριζοσπάστης* 20/9/06.

30. Βλ. Θ. Σιαφάκα, Πάταξη της διαφθοράς; Πλάκα κάνουμε!, *Το Παρόν* 17/9/06, Κ. Μπέη, Το πελατειακό Κράτος, *Ελευθεροτυπία* 16/1/08, Γ. Βότση, Η μονοκομματική νομή της εξουσίας τρέφει τη διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 18/9/06 – Ν. Κοτζιά, Διαπλοκή συστημάτων και διαφθορά στην πολιτική, *Ημερησία* 23-24/9/06, Α. Μακροδημήτρη, οπ. π.

31. Πρβλ. Ν. Χριστοδουλάκη, Η διαφθορά θέλει κανόνες και όχι ηθικολογία, *Καθημερινή Κυριακή* 29/4/07.

32. Βλ. Τ. Μίχα, Η έλλειψη εμπιστοσύνης κάνει τη διαφ(θ)ορά μας, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 23/12/07.

33. Πρβλ. Στ. Μάνου, Ας αρχίσουμε από τα απλά και καθημερινά, *Καθημερινή Κυριακή* 29/4/07.

34. Πρβλ. Γ. Κιούση, Ποιος είναι ο ηθικός κώδικας των Ελλήνων, *Ελευθεροτυπία* 13/3/06.

35. Πρβλ. Κ. Σταμάτη, Το «κοινό περί δικαίου αίσθημα» ως απαιτηλό κριτήριο ορθότητας, *ΝοΒ*, τομ. 53, τεύχ. 53, Μάιος 2005, σ. 818 επ.

36. οπ. π., σ. 830.

37. Βλ. Π. Ελευθεριάδη, Κομματισμός και διαφθορά, *Το Βήμα Κυριακή* 15/10/06, του ίδιου, Υπουργείο ή Παντοπωλείο; *Το Βήμα Κυριακή* 29/4/07 – βλ. και Ν. Παρασκευόπουλου, Ποινικός έλεγχος της διαφθοράς και Δημοκρατία, *Ελευθεροτυπία* 4/10/06, Β. Νέτα, Πνίγει τα πάντα ο μέγας βούρκος της διαφθοράς, *Ελευθεροτυπία* 15/5/07, Χρ. Ζέρβα, Πάρτι διαφθοράς δημοσία δαπάνη, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 17/9/06, Κ. Μπέη, Το πελατειακό κράτος, *Ελευθεροτυπία* 16/1/08.

της πρέπει ν' αρνηθεί να παίξει αυτό το παιχνίδι.³⁸ Άλλωστε δεν το παίζουν όλοι, αφού οι περισσότεροι συμφωνούν για τη μετάθεση των ορίων νομιμότητας κι αντιστέκονται μόνον οι ολίγοι.

Είναι εξίσου βέβαιο ότι ο ελληνικός «εκσυγχρονισμός» άφησε ανοικτές τις πόρτες (ίσως και να δημιούργησε και νέα ανοίγματα) για τη διαφθορά³⁹ όμως ουδείς πίεσε τους δημοσίους θεσμούς και τους κοινωνικούς φορείς να εμπλακούν/ διαπλακούν. Αν όλοι έχουμε –ρητά ή σιωπηρά– αποφασίσει να βυθιστεί σύσσωμο το σύστημα στη διαφθορά⁴⁰ τότε γιατί διαμαρτυρόμαστε (αριστερά – δεξιά); Δεν είναι δυνατό το 70% του λαού να θεωρεί τα κόμματα διεφθαρμένα⁴¹ και κατά 80% να ψηφίζει τα δύο μεγάλα κόμματα εξουσίας που φέρουν την κύρια ευθύνη για την κατάσταση αυτή. Αν οι «μυστικές συναλλαγές»⁴² (κάτω από το τραπέζι) με το Κράτος ή τους ιδιώτες μας δίνουν την αίσθηση του “win/win” τότε ορθά αυτοί δημιουργούν τα δίκτυα και εξί-

σου ορθά εμείς τους συγ-καλύπτουμε.⁴³ Μήπως τελικά η φύση του Κράτους συμπίπτει πλέον με τη “φύση” του Έλληνα⁴⁴ (όπως κι αν αυτή διαμορφώθηκε);⁴⁵ Ακόμα κι όταν ορισμένες έρευνες (π.χ. για τη διαφθορά στα Ζωνιανά)⁴⁶ δείχνουν ότι το 75% των ερωτηθέντων θεωρούν πιθανή την ανάμειξη πολιτικών, δικαστών και αστυνομικών οι πολίτες κρύβουν επιμελώς τις δικές τους συμμετοχές/ συνενοχές (κομματικού, ωφελιμιστικού ή ανθρωπολογικού χαρακτήρα).⁴⁷

Βρισκόμαστε συνεπώς μπροστά σ' ένα φαινόμενο–Ιανός ή σ' ένα δικέφαλο τέρας.

Γενικά περί του νέου ρόλου του Πανεπιστημίου

1. Το Πανεπιστήμιο ήταν πάντοτε θεσμός κριτικής της εξουσίας αλλά σήμερα κινδυνεύει να γίνει ή συμπαρωγωγός εξου-

38. Βλ. έρευνα VPRC, σε *Κ. Ζούλα*, Η διαφθορά στην καθημερινότητά μας, *Καθημερινή Κυριακής* 11/12/05.

39. Βλ. *Άλκη Ρήγου*, Περί διαφθοράς και διαπλοκής, *Η Εποχή* 1/10/06, *Δ. Μπελαντή*, Για το κύμα διαφθοράς και διαφθορολογίας, *Ουτοπία* 64/2005, σ. 12-13, *Ευκλ. Τσακαλώτου*, Διαφθορά, αγορά και αβάστακτη ελαφρότητα του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος, *Κυριακάτικη Αυγή–Ενθέματα* 5/3/06.

40. Πρβλ. *Χρ. Ζέρβα*, Ελλάδα: ακόμη πιο βαθιά στη διαφθορά. Ετήσια έκθεση της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2007, *Ελευθεροτυπία* 27/9/07.

41. Βλ. *Χρ. Ζέρβα*, «Αναγκαστήκαμε να δωροδοκήσουμε», *Ελευθεροτυπία* 7/12/07.

42. Πρβλ. *Ι. Ηλία*, Η διαφθορά ως δίκτυο σχέσεων – συναλλαγών: η περίπτωση της εμπλοκής του δικηγόρου ως διαμεσολαβητή σε δίκτυα διαφθοράς, *ΠοινΔικ* 8-9/2006, σ. 1025.

43. οπ. π., σ. 1028.

44. Βλ. *Α. Ρακιντζή*, Στη φύση του Έλληνα, *Ελευθεροτυπία* 26/1/08.

45. Βλ. *Ν. Μουζέλη*, Που οφείλεται η διαφθορά, *Το Βήμα Κυριακής* 15/10/06, Περισσότερα για την Ελλάδα βλ. *Αγγ. Λάσκαρη*, Η διαφθορά στην Ελλάδα: μια επιστημονική έρευνα, σε «Διαφθορά και σκάνδαλα στη Δημόσια Διοίκηση και την πολιτική», επιμ./εισ. Κλ. Κουτσούκης, Π. Σκλιάς, Ι. Σιδέρης 2005, σ. 635 επ.

46. Βλ. έρευνα Public Issue, σε *Καθημερινή Κυριακής* 9/12/07.

47. Πρβλ. *Φ. Μαλιγκούδη*, *Canis Sectarius*, *Ελευθεροτυπία* 15/1/08.

σίας ή παραγωγός καταναλωτικών αγαθών μιας χρήσης ή ερευνητικό ίδρυμα στην υπηρεσία του Μεγάλου Αδελφού ή Παν/μιο-Καζίνο.

Τι συνέβη και πρόπει ν' αλλάξει (και όχι οιοονεί-δουλικά να «προσαρμοστεί») η Ανώτατη Εκπαίδευση;

Ιδού τα νέα δεδομένα:

- 1) Παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, τεχνολογίας και επικοινωνίας με ταυτόχρονη διεθνοποίηση αγορών
- 2) Επιστημονική/τεχνολογική έκρηξη – Κοινωνία πληροφορίας – Θεοποίηση managers κοινής κουλτούρας
- 3) Κοινωνικό αίτημα για πολιτική/δημοκρατική συμμετοχή και όχι διαχωρισμό/αποκλεισμό (έχοντες – μη έχοντες)
- 4) Δομική/ τοπική/ τεχνολογική ανεργία και νέες μορφές εργασίας
- 5) Αύξηση προσδοκιών/ ζήτησης και κατεπέκτασιν εισαγομένων (mass university)⁴⁸

Η τεχνο – επιστήμη ανατρέπει τις σχέσεις επιστήμης, τεχνολογίας και περιβάλλοντος, κοινωνικού ελέγχου και ομογενοποίησης πολιτισμικών προτύπων.

Τα ερωτήματα «ποιος γνωρίζει, ποιος ελέγχει, ποιος ωφελείται, για ποια/ές κοινωνία/ες» τίθενται εκ νέου στην επικαιρότητα.

2. Η πανεπιστημιακή λειτουργία αποτελεί ως γνωστό μέρος των κοινωνικών – δεσποζουσών – σχέσεων εξουσίας.⁴⁹ Δεν

ανήκει δηλαδή στον ανεξάρτητο τρίτο τομέα που ζει και αναπτύσσεται έξω από την κυριαρχία της αγοράς και του Κράτους. Οι ακαδημαϊκές δραστηριότητες δεν διατέμνουν την κοινωνία ούτε καλύπτουν το φάσμα των διαμεσολαβήσεων.⁵⁰ Τα Πανεπιστήμια βρίσκονται εδώ και πολύ καιρό σε μετέωρο βηματισμό. Δεν είναι ούτε «κοινωνικές επιχειρήσεις» ούτε «αδελφότητες», αφού το προνομιακό status quo, η πολιτισμική αξία και το κοινωνικό γόητρό τους έχουν εκχωρηθεί σε μονοπωλιακά συμφέροντα.

Ποιος σήμερα πιστεύει ότι η εκπαίδευση θ' αναγεννήσει την κοινωνία ή θα καταπολεμήσει τη διαφθορά⁵¹ όταν τα ίδια τα ΑΕΙ παράγουν αντιλήψεις και καλλιεργούν πρακτικές «νυχτοφύλακα» του κυρίαρχου (παγκοσμιοποιημένου) συστήματος;

Το ενιαίο ή διαφοροποιημένο μοντέλο, το κάθετο ή παράλληλο, το ελιτίστικο ή λαϊκό,⁵² όλα τα μοντέλα της ανώτατης παιδείας δεν συμβιβάζονται ιδεολογικά με την απομαζικοποίηση της εργασίας⁵³ (συνέπεια της ηλεκτρονικής εποχής) ούτε με το πέρασμα από το welfare στο workfare (που συμπαράσχει και την καθολικότητα υπέρ της επιλεκτικότητας).

Τα Πανεπιστήμια του απόλυτου καπιτα-

48. Βλ. Γ. Τσαμασφύρου, Το Πανεπιστήμιο στον 21ο αιώνα, σε *Το Πανεπιστήμιο στον 21ο αιώνα*, Παπαζήσης, 2000, σ. 21.

49. Βλ. S. Žižek, Μίλησε κανείς για ολοκληρωτισμό, μτφ. Βίκυ Ιακώβου, Scripta 2002, σ. 303.

50. Βλ. J. Rifkin, Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, μτφ. Γ. Κοβαλένκο, 1996, σ. 49.

51. Βλ. Πέλλας Καλογιαννάκη, Κείμενα παιδείας. Μια γαλλόφωνη προσέγγιση, Ατραπός 2002, σ. 86.

52. Βλ. Μ. Ασημακόπουλου, Α. Τσιαντούλα, Η μαζική τριτοβάθμια εκπαίδευση στη νέα εποχή, *Το Πανεπιστήμιο στον 21ο αιώνα*, 2000, σ. 217.

53. Βλ. Ν. Ηλιάδη, Οι νέες εκπαιδευτικές τάσεις και ο ρόλος της αγοράς, *Το Πανεπιστήμιο...*, οπ. π., σ. 158.

λισμού, στα οποία η κριτική σκέψη και η αμφισβήτηση δεν θάχουν θέση, μιας και θάχουν αντικατασταθεί από ιδιωτικοποιημένες εργαλειακές αντιλήψεις για τη γνώση, δεν συνιστούν ακαδημαϊκό εφιάλτη. Είναι ήδη *intra muros*.

Η σαφής διάκριση μεταξύ Πανεπιστημίων και εμπορικών οργανισμών έχει παρέλθει. Τα προϊόντα της οικονομίας της γνώσης συνιστούν τον κοινό παρονομαστή.⁵⁴ Η μεταφύτευση των οργανωτικών δομών των επιχειρήσεων στη λειτουργία των εκπαιδευτικών θεσμών προχωράει.⁵⁵ Το κράτος – επόπτης αντί για χορηγός αυτοπροσδιορίζεται ως προνομιακός αγοραστής των πανεπιστημιακών υπηρεσιών, συμβάλλοντας στην «εν κρυπτώ ιδιωτικοποίηση της επιχειρησιακής λογικής».⁵⁶ Από την ακαδημαϊκή κοινότητα έχουμε περάσει στους πελάτες και χρήστες ενός «αγοραία προσφερόμενου προϊόντος» κι από την αυτοτέλεια διολισθήσαμε στη λογική της παραγωγικότητας και της οργανωτικής σύνδεσης ΑΕΙ – επιχειρήσεων.⁵⁷

Η γνώση μεταδίδεται «κατά παραγγε-

λίαν», μεταφράζεται σε κωδικοποιημένες μορφές και ο δάσκαλος αντικαθίσταται από μηχανές. Το χρήσιμο εμπόρευμα κατισχύει της διερεύνησης του αληθινού (δια της κριτικής σκέψης).⁵⁸ Το επάγγελμα τίθεται *über alles* και δια των πελατεικών νεο-ανωτατοποιηθέντων Ιδρυμάτων⁵⁹ αυξάνονται οι «χρήστες».

Το *global University* δεν μπόρεσε ν' αποφύγει τη μέγγενη της *globalization*, δηλαδή την υπαγωγή του στην κερδοφορία του κεφαλαίου.⁶⁰

Αν «οι άνθρωποι είναι ό,τι (μπορούν να) αγοράζουν»⁶¹ τότε και τα Πανεπιστήμια είναι ό,τι (μπορούν να) πωλούν.

Η υπαλληλία των Πανεπιστημιακών σπουδών στις ανάγκες κερδοφορίας του κεφαλαίου (*relevance to the market*) πλήττει τον δημόσιο και κοινωνικό χαρακτήρα της Εκπαίδευσης και των ΑΕΙ.⁶²

Η κοινότητα διδασκόντων και διδασκόμενων (*universitas*) μπορεί άλλοτε να ήταν απομονωμένη σε κάποια επαρχιακή πόλη ή σε μια αχανή μεγαλούπολη, ή ακόμα και να θύμιζε διαστημική πλατφόρμα σ' ένα *campus* «εκτός τειχών», αλλά δεν έπαυε να προσκαλεί σε μια κοι-

54. Βλ. *D. Coulby*, Η οικονομία της Γνώσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Πανεπιστήμιο, *Πανεπιστήμιο*, τ. 4, 2001, σ. 7.

55. Βλ. *Στ. Μούτσιου*, Αναδιοργάνωση του καπιταλισμού και εκπαιδευτική πολιτική στο διεθνή χώρο και στην Ελλάδα, *Πανεπιστήμιο*, τ. 4, 2001, σ. 83.

56. Βλ. *Ηλ. Γεωργαντά*, Θεσμικές μεταλλάξεις στο καθεστώς δημόσιας χρηματοδότησης του πανεπιστημιακού έργου, *Πανεπιστήμιο*, τ. 1, 2000, σ. 21-30.

57. Βλ. *Π. Φουντεδάκη, Δ. Σαραφιανού*, Η πανεπιστημιακή διοίκηση στον αστερισμό της παραγωγικότητας, *Πανεπιστήμιο*, τ. 1, 2000, σ. 48-57.

58. Βλ. *Δ. Κοιρόγιαννου*, Το Πανεπιστήμιο στην εποχή της «απασχολησιμότητας», *Πανεπιστήμιο*, τ. 5, 2002, σ. 62-64.

59. Βλ. *Ν. Παπαδάκη*, Διευρύνοντας την σκέλην της σοφίας, *Πανεπιστήμιο*, τ. 5, 2002, σ. 46.

60. Βλ. *Κ. Σταμάτη*, Το ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο που θέλουμε, *Πανεπιστήμιο*, τ. 5, 2002, σ. 31.

61. Βλ. *Ουλφ. Μπέκ*, Τι είναι η παγκοσμιοποίηση, μτφ. Γ. Παυλόπουλος, Καστανιώτης 1998, σ. 82.

62. Βλ. *Κ. Σταμάτη*, οπ. π., σ. 131-135.

νή προσπάθεια, σε μια σύγκλιση επί των αρχών, σ' ένα αμοιβαίο κι αυτονόητο αίσημα χρέους και αφοσίωσης.

Η αφιλοκέρδεια της επιστημονικής αμφισβήτησης και η ανιδιοτέλεια της κοινωνικής ανησυχίας εξύψωνε όλη την κοινότητα αλλά ιδιαίτερα τους καθηγητές, οι οποίοι είχαν ταχθεί στην υπηρεσία του Δικαίου και του Αληθούς.

Σήμερα τα πράγματα άλλαξαν. Η «ηθική» του επαγγελματικού (!) κέρδους και η «λογική» της απουσίας (!) έχουν μεταβάλει τα ζωογόνα προαύλια του Πανεπιστημίου σε χώρους parking των αυτοκινήτων ή των αποσκευών των (μικρομεσαίων μέχρι εμφανίσεως κοινωνικών προγραμμάτων) *Καθηγητών – Επιχειρηματιών (του τύπου Profs – Valises, Profs – TGV, Turbos – Profs)*.

Τα Πανεπιστήμια δεν είναι εύκολο πλέον να παραμείνουν φορείς κοινωνικών αξιών και να προετοιμάζουν τους νέους για υπεύθυνους κοινωνικούς ρόλους, διότι ούτε αυτά θέτουν τέτοιους στόχους ούτε οι απόφοιτοι αποκτούν ρόλους αντίστοιχους (αμφισβήτηση, ανατροπή).

Αν «μεταφέρουμε» το παράδειγμα, δηλαδή αν θέλουμε να κατανοήσουμε το Πανεπιστημιακό γίνεσθαι με βάση στοιχεία/ αναλογίες μιας άλλης οργάνωσης, τότε ίσως διαπιστώσουμε ότι

ούτε η ανοικτότητα, ούτε ο δυναμισμός, ούτε η διατήρηση της ταυτότητας και των αξιών, ούτε τέλος η επικοινωνιακή λειτουργία είναι τόσο διαφοροποιημένα στοιχεία. Η αρνητική εντροπία και η ομοιοστασία βρίσκονται σε μια λεπτή μηδενική ισορροπία, ενώ οι προσδοκίες/ εκπομπές/ αποδοχές ρόλων έχουν αλλοιωθεί σημαντικά.⁶³

Η «μηχανή»

1. Ως μέρος του «κατεστημένου» (*establishment*) οι καθηγητές Πανεπιστημίου αναπαράγουν το status quo.

Δημόσια θέση, δημόσιο συμφέρον, δημόσιες επιλογές αλλά και αγοραίες συναλλαγές,⁶⁴ κατοικία και κατοικία, διαχείριση,⁶⁵ ανταγωνισμός και ιεραρχίες,⁶⁶ σφετερισμός θέσης, εκμετάλλευση, μεροληψία, ευνοιοκρατία, νεποτισμός, πελατειακότητα,⁶⁷ ιδιοκτησιακή λογική,⁶⁸ χαρακτηρίζουν το Πανεπιστήμιο της συννεοχής.⁶⁹

Πώς π.χ. να τιμωρήσει ένας καθηγητής έναν άλλο καθηγητή, αφού η όλη υπόθεση εκλαμβάνεται ως οιονεί-οικογενειακή;⁷⁰ Γιατί να μιλήσει ένας λέκτορας θυσιάζοντας την καριέρα του;

63. Πρβλ. Ρ. Παναγιωτοπούλου, Η επικοινωνία στις οργανώσεις, Κριτική 1997, σ. 45, 216, 224.

64. Πρβλ. Γρ. Λάζου, οπ. π., σ. 30 επ., 163.

65. Βλ. Χ. Δημόπουλου, οπ. π., σ. 212 – βλ. και Πρόλογο Χρ. Γεραρή, σε Δ. Ράϊκου, Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά, Σάκκουλας 2006, σ. vii.

66. Βλ. Γρ. Λάζου, οπ. π., σ. 106.

67. Βλ. Χ. Δημόπουλου, οπ. π., σ. 43.

68. Βλ. Γρ. Λάζου, οπ. π., σ. 99.

69. Πρβλ. πρόλογο Ν. Κοτζιά, σε Πιέρ Λαυζούμ, Διαφθορά, μτφ. Αγγ. Φιλίππας, Καστανιώτης 2003, σ. 9, 22.

70. Πρβλ. J. L. Rocca, La corruption, Syros, Paris 1993, p. 102.

Μόνο σε περίπτωση κρίσεων θυσιάζεται κάποιος ώστε να μειωθούν οι επιπτώσεις και να μη διευρυνθούν οι φήμες.⁷¹

Η σκοπιμότητα υπερβαίνει τη νομιμότητα,⁷² το «παρεϊκό» συμφέρον υπερβαίνει το δημόσιο,⁷³ οι «συνωμοσίες» κατισχύουν των διαφανών διαδικασιών.

Η ιεραρχία και η εσωτερική δομή της κλίμακας, του κυκλώματος, η άνευ όρων προσχώρηση των νεότερων μελών,⁷⁴ ο φόβος και ο συμβιβασμός, οι πιστοί «βαρώνι» και οι έμπιστοι συνεργαζόμενοι συγκροτούν το ενδοπανεπιστημιακό φαινόμενο της διαπλοκο-διαφθοράς.

Όλα δε αυτά ασκούνται εκτός συνταγματικής και δημοκρατικής νομιμότητας (αυτοδιοίκησης άρθρου 16Σ) κατά σφετερισμό της πανεπιστημιακής εξουσίας⁷⁵ που αίρει την οποιαδήποτε «νομιμοποίηση».⁷⁶

Η πανεπιστημιακή – πολιτική μηχανή στοχεύει στην επιρροή, επι-κυριαρχία

χία⁷⁷ μιας ομάδας επί των υπολοίπων. Ενώ η σύλληψη του δημόσιου αξιώματος ως ιδιωτικής περιουσίας δεν είναι συμβατή με τη δημοκρατία και τη νεωτερικότητα⁷⁸ και ενώ η «εξ-αγορά» της θέσης (π.χ. Πρύτανη) και η άσκηση καθηκόντων ως εντολοδόχου ομάδων πίεσης⁷⁹ συνιστούν ακαδημαϊκή εκτροπή, η θεσμική παρα-(δια)-φθορά (institutional decay)⁸⁰ δεν φαίνεται να ενοχλεί όσο θάπρεπε. Γιατί άραγε;

Πρόκειται για ζήτημα νομικό ή ακαδημαϊκής ηθικής (τάξης)⁸¹, για ζήτημα άσκησης εξουσίας ή τακτική επιβίωσης⁸², για ζήτημα παρέκκλισης ή συναλλαγών/δοσοληψίας (transaction)⁸³, για ζήτημα οριοθέτησης αρμοδιοτήτων Πανεπιστημίου και Κράτους;⁸⁴

2. Η συντεχνιακή διακυβέρνηση (corporate governance) είναι αποτέλεσμα και αιτία της διαφθοράς. Το «Πανεπιστήμιο μέσα στο Πανεπιστήμιο» (University within

71. οπ. π., σ. 106, 107, 118.

72. Βλ. Δ. Ράϊκου, οπ. π., σ. 117, 148 επ.

73. οπ. π., σ. 156 επ., 161 επ.

74. Βλ. Κ. Ράντη, Η θεωρία των κυκλωμάτων και η διαφθορά, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 200 επ.

75. Πρβλ. Απ. Παπακωνσταντίνου, Διαφθορά στη δημόσια διοίκηση και την πολιτική: οι συνταγματικές πτυχές, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 248 επ., 251 επ.

76. οπ. π., σ. 252.

77. Πρβλ. Γρ. Λάζου, οπ. π., σ. 136 επ., 152 επ., Γ. Πανούση, Διαφθορά..., οπ. π., σ. 53 επ.

78. Πρβλ. Koenaard Swart, The sale of public offices, in "Political corruptions" (ed. by Arn. Heidenheimer, M. Johnston), 3rd ed., Transaction Publishers, N. Brunswick- London 2002, p. 97.

79. οπ. π., σ. 101.

80. Βλ. Introduction, σε "Political...", οπ. π., σ. 8.

81. Βλ. Gerhard Anders, Monique Nuijten, Corruption and the secret of Law: an introduction, in "Corruption and the Secret of Law" (ed. by M. Nuijten, G. Anders), Ashgate, Aldershot 2007, p. 1, 11.

82. οπ. π., σ. 15.

83. Βλ. Giorgio Blundo, Hidden acts, open talks. How Anthropology can "observe" and describe Corruption, σε "Corruption...", οπ. π., σ. 28 επ., 32 επ.

84. Βλ. Δ. Κλάδη, Γ. Πανούση, Πανεπιστήμιο χωρίς σύνορα, Το Βήμα Κυριακής 3/10/04.

the University),⁸⁵ ως υποσύστημα εξουσίας και ελέγχου, ως διαμεσολάβηση και κατάχρηση θέσης⁸⁶ παρασιτεί στις αίθουσες και στα προαύλια «ενδύομενο» την τήβεννο της αυτοτέλειας.

Η «πώληση» υψηλών ακαδημαϊκών θέσεων και αξιωμάτων⁸⁷ συνδέεται με το πανεπιστημιακό status των μεγάλων αλλά και με τις κοινωνικές ανταλλαγές (γροφεία, γνωμοδοτήσεις, προβολή)⁸⁸ των μικρομέγαλων.

Ο σιωπηλός καταναγκασμός με προσδοκώμενο όφελος την επαγγελματική ασφάλεια και το κοινωνικό κύρος⁸⁹ επιτρέπει στους ισχυρούς να απλώνουν το δίκτυό τους εκμεταλλευόμενοι τις αδυναμίες του Δημοσίου και να δημιουργούν διαρκείς θύλακες ιδιοτέλειας.⁹⁰ Οι πανεπιστημιακοί διαμεσολαβητές ιδιοποιούνται μέρος (ή και το σύνολο) του δημοσίου αγαθού της παιδείας,⁹¹ το οποίο τόσο «φωναχτά» (κάνουν ότι) υπερασπίζονται.

Έτσι εκτός από την κομματοκρατία⁹² αποκτήσαμε και Πανεπιστημιοκρατία, με τα ίδια χαρακτηριστικά.

3. Μπορεί η συγκάλυψη και η αποκάλυψη συμπτωμάτων να έχουν επιλεκτικό χαρακτήρα όμως η νομιμοποίηση των εσωτερικών λειτουργιών τυγχάνει γενικής σχεδόν αποδοχής.⁹³

Ίσως γι' αυτό δεν υπάρχει «ρεύμα ομοφωνίας» κατά της πανεπιστημιακής διαφθοράς.⁹⁴ Ίσως γιατί διευρύνθηκε πολύ η γκριζα ζώνη.⁹⁵

Η πίεση π.χ. των Πανεπιστημίων και Πανεπιστημιακών να θέτουν οι ίδιοι τους κανόνες λειτουργίας των ιδρυμάτων συχνά δεν συνδέεται με την αυτοδιοίκηση αλλά με την κατοχύρωση της «θεσμοποιημένης διαφθοράς».⁹⁶

4. Είναι τελικά κοινωνικά αποδεκτή ή όχι η Πανεπιστημιακή διαπλοκο-διαφθορά;⁹⁷ Μήπως τελικά «το Πανεπιστήμιο» συγ-

85. Πρβλ. "a state within a state" σε Δ. Ράικου, οπ. π., σ. 16, Χ. Δημόπουλου, Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος, Α. Σάκκουλας 2003, σ. 37.

86. Πρβλ. Δ. Ράικου, οπ. π., σ. 137 επ.

87. Πρβλ. Γρ. Λάξου, οπ. π., σ. 110 επ.

88. οπ. π., σ. 119.

89. Πρβλ. Μ. Σεραφετινίδου, Οι κοινωνικές ρίζες της κρατικής διαφθοράς, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 81, 86.

90. Πρβλ. Κλ. Κουτσούκη, Ιδιοτελής κοινωνία και διαφθορά, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 110, 112.

91. Πρβλ. Γ. Κοντογιώργη, Διαφθορά και πολιτικό σύστημα, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 137, 138.

92. οπ. π., σ. 142.

93. Πρβλ. Γρ. Λάξου, οπ. π., σ. 98 επ.

94. οπ. π., σ. 13.

95. Βλ. Χ. Δημόπουλου, οπ. π., σ. 189, Γρ. Λάξου, οπ. π., σ. 13, Γ. Πανούση, Διαφθορά... οπ. π., σ. 51 –Για κοινωνική καταξίωση της διαφθοράς βλ. Αγγ. Λάσκαρη, οπ. π., σ. 638.

96. Βλ. Ηλ. Αργυροηλιόπουλου, Η ιδιωτική και δημόσια διαφθορά ως έγκλημα αθέμιτου ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σ. 44.

97. Πρβλ. Ν. Εμπέογλου, Διαφθορά: απόπειρα εννοιολογικής διερευνησέως, σε «Κράτος και Διαφθορά», Ι. Σιδέρης 1998, σ. 31-32.

κροτείται από συγκρουόμενα ενδο-εξω-συμφέροντα και δεν συνιστά *welfare* θεσμός;⁹⁸ Μήπως η νοοτροπία της κοινωνίας εισχωρεί/ εισπληθεί και μολύνει και το ακαδημαϊκό σώμα;⁹⁹ Υπάρχουν κοινωνικές αξίες¹⁰⁰ ανώτερες ή κατώτερες των ακαδημαϊκών και η διαπλοκή τους παράγει αυτά τα φαινόμενα;

Ποιος πανεπιστημιακός αξιωματούχος πιστεύει στα *εύθυνα*, δηλ. τις διαδικασίες πολλαπλών ελέγχων, δέχεται τις γραφές (δώρων και κλοπών) και *απογραφές* (πόθεν έσχες)¹⁰¹ χωρίς να θέσει ευθέως ή πλαγίως (αλλά σίγουρα υποκριτικά) ζήτημα αυτοδιοίκησης ή πολιτικής δίωξης; Ποιος είναι ο εντολέας και ποιος ο εντολοδόχος στην πανεπιστημιακή συναλλαγή;¹⁰² Ποιος σχεδιάζει και ποιος εκτελεί;¹⁰³ Μήπως υπάρχει και δεύτερος εντολέας (π.χ. κόμμα) ή πελά-

της;¹⁰⁴ Μήπως τα δίκτυα διαφθοράς είναι περισσότερο εκτεταμένα απόσο πιστεύουμε;¹⁰⁵ Πάτρωνες, φίλοι, οικογένειες (σύζυγοι-τέκνα), τοπικισμοί, «μεσάζοντες», συστήματα πληροφοριών (*inside informations*) και διευκολύνσεων,¹⁰⁶ διασυνδέσεις με το «δεκτικό» τμήμα του ιδιωτικού τομέα περικυκλώνουν όχι μόνον τα ιδρύματα αλλά και τους φοιτητές (συλλόγους, παρατάξεις, φοιτητοπατέρες).

Οι νέοι «μολύνονται» (αν δεν επηρεάζονται)¹⁰⁷ από αυτή την ατμόσφαιρα (αντίληψη + πρακτική). Οι φοιτητές δυστυχώς διδάσκονται στους δια-δρόμους (και) την κουλτούρα της διαφθοράς από τους ίδιους τους Καθηγητές τους.¹⁰⁸

5. Χρειάζεται ένας συνταγματικός πατριωτισμός¹⁰⁹ που δεν σχετίζεται τόσο

98. Πρβλ. *Milton & Rose Friedman*, The fallacy of the welfare state, σε «Κράτος...», οπ. π., σ. 119.

99. Πρβλ. *B. Τσουδερού*, οπ. π., σ. 24, *Joseph Glick*, Οι κοινωνικές στάσεις έναντι της διαφθοράς στη σημερινή Ελλάδα, σε «Κράτος...», οπ. π., σ. 159, βλ. και *Αλ. Παπαδόπουλου*, Κοινωνίες που διαπαιδαγωγούνται στη διαφθορά δεν μπορούν να υπερηφανεύονται..., σε «Κράτος...», οπ. π., σ. 256, 263.

100. Πρβλ. *Στ. Μάνου*, Η συνάρτηση της διαφθοράς στο δημόσιο, σε «Κράτος...», οπ. π., σ. 251 – Πρβλ. *Α. Μακροδημήτρη*, Ποιο το νόημα των élites στη σύγχρονη δημόσια διοίκηση;, *Δημόσιος Τομέας*, τ. 247/2008, σ. 17: «Ελίτ σημαίνει αξιοκρατία».

101. Πρβλ. *Σοφ. Αδάμ – Μαγνήσαλη*, Η διαφθορά και η νομοθετική αντιμετώπιση στην Αρχαία Αθήνα, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα στη Δημόσια Διοίκηση και την πολιτική» (επιμ./εισ. Ηλ. Κουτσούκης, Παντ. Σκλιάς), Ι. Σιδέρης 2005, σ. 31, 34, 36.

102. Βλ. *Γρ. Λάξου*, οπ. π., σ. 78 επ –βλ. και *Γ. Κοντογιώργη*, Το πρόβλημα της διαφθοράς και το πολιτικό σύστημα, *Καθημερινή Κυριακή* 8/6/03.

103. Βλ. *Γ. Λάξου*, οπ. π., σ. 81.

104. οπ. π., σ. 86, 96.

105. οπ. π., σ. 108.

106. οπ. π., σ. 123 επ.

107. Πρβλ. *Ν. Κιργαγιαννίδη*, «Αντιξέλεγκτη η διαφθορά» (Βουλή των εφήβων), *Ελευθεροτυπία* 21/1/08.

108. Πρβλ. *Richard Nielsen*, Πολιτικές ηθικής αναμόρφωσης σε διεφθαρμένους τομείς, σε «Κράτος...», οπ. π., σ. 209.

109. Πρβλ. *Ν. Κωνσταντόπουλου*, οπ. π.

με την αναθεώρηση του άρθρου 16 του Σ. (αν και δεν θάβλαπτε να σφίξουν «ορισμένα λουριά») όσο (και) με ένα νέο ακαδημαϊκό συμβόλαιο ευθύνης και διαφάνειας που θα προσωπογράφουν όλοι οι συμμετέχοντες και που θα πείθει την κοινωνία ότι το Πανεπιστήμιο αξίζει να λειτουργεί σε καθεστώς αυτοδιοίκησης. Καλά τα περί παγκοσμιοποίησης¹¹⁰ αλλά καιρός είναι να δούμε καθαρά τις δικές μας ευθύνες.

Κι αρχίζουμε από τα κρίσιμα ερωτήματα «προς ημάς»:

- Είναι το Πανεπιστήμιο «πυλώνας ακεραιότητας» (pillar of integrity) της Πολιτείας ή της κοινωνίας ως παράδειγμα χρηστής/καλής διοίκησης σε κράτους δικαίου;¹¹¹
- Είναι δυνατή η academia-politics as fairness (ακαδημαϊκό συμβόλαιο τιμής);¹¹² Αν ναι, τότε πρέπει ν' αποδεχτούμε όλοι ότι πέραν της αρχής της νομιμότητας και πέραν των ακραίων ορίων της διακριτικής ευχέρειας¹¹³ υπάρχει η ανομία και η παρανομία. Η «αποτελεσματικότητα» και η

πίεση από τα πάνω ή τα κάτω δεν μπορούν να δικαιολογούν αποκλίσεις αδιαφανείς και ιδιοτελείς. Κάθε ευχέρεια είναι «νομικά δεσμευμένη»¹¹⁴ και ο έλεγχος (προληπτικός, δημοσιονομικός, πειθαρχικός, ποινικός)¹¹⁵ δεν επαφίεται στην καλή ή κακή διάθεση/σχέση του Πρύτανη ή του Προέδρου με τον ελεγχόμενο ή στις «παράπλευρες απώλειες» αλλά επιβάλλεται στις περιπτώσεις που ο νόμος και η ακαδημαϊκή δεοντολογία ορίζουν.

- Το δημόσιο καλό και η δημόσια εμπιστοσύνη¹¹⁶ συνιστούν εσωτερικές αξίες του πανεπιστημιακού χώρου ή έχουν αναχθεί «σε δημόσιο εχθρό»;¹¹⁷ Ο καθηγητής Πανεπιστημίου αυτο-αναγορεύεται σε εντολοδόχο μιας εικαζόμενης και κατασκευασμένης από τον ίδιο εντολής να φυλάττει Θερμοπύλες ως προς το Κράτος αλλά ν' αφήνει διάπλατα ανοικτή την Κερκόπορτα ως προς το Κέρδος. Ποιος τελικά είναι ο εντολέας του καθηγητή Πανεπιστημίου; Που πρέπει να λογοδοτεί; Στον εαυτό του και την παρέα του;

110. Βλ. *Marie – Beatrice Baudet*, Διαφθορά. Η Γη «λαδώνεται» για να γυρίζει..., *Το Βήμα/Le Monde Κυριακή* 19/2/06, Δ. Ράϊκου, Η παγκοσμιοποίηση διευκολύνει τη διαφθορά, *Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία* 26/1/08, Δ. Ράϊκου, Δημόσια Διοίκηση..., οπ. π., σ. 13 επ., βλ. Π. Δημόπουλου, Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος, οπ. π., *passim*, επίσης Β. Φλωρίδη, Το διεθνές νομικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς, με ιδιαίτερη έμφαση στη θεσμική θωράκιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *ΠοινΔικ* 2/2007, σ. 203-211, Ηλ. Μπαντέκα, Τα αφανή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας: θεωρητική θεμελίωση, *Ποινικός Λόγος* 5/2005, σ. 1508 επ.

111. Πρβλ. Δ. Ράϊκου, οπ. π., σ. 33, 316 επ.

112. Πρβλ. Αντ. Μακροδημήτρη, Πολιτική και ηθική, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 665.

113. Βλ. Δ. Ράϊκου, οπ. π., σ. 7, 14 επ., 53, 325 επ.

114. οπ. π., σ. 332.

115. οπ. π., σ. 483 επ., 651 επ. –Πρβλ. Θ. Π. Τάσιου, Πανεπιστημιακών ιερεμιάδων τέλος, *Το Βήμα Κυριακής* 2/3/08.

116. Βλ. Cl. Garofalo, Πέραν της διαφθοράς: προοπτικές ηθικής διακυβέρνησης, *Επιστήμη και Κοινωνία*, τ. 15/2005, σ. 76.

117. οπ. π., σ. 82.

Αν το τρίπτυχο «Προγραμματισμός – Απολογισμός – Αξιολόγηση» μειώνει τους κινδύνους τότε κρίνονται αναγκαίοι η λογοδοσία, ο περιορισμός της διακριτικής ευχέρειας, ο διαρκής έλεγχος των υπερβάσεων και των καταχρήσεων, η διαφάνεια, η υιοθέτηση ποιοτικών κριτηρίων, η καθιέρωση κωδίκων Δεοντολογίας.¹¹⁸

- Για την κατάσταση είναι υπεύθυνες οι δεκάδες εύστοχες ή λιγότερο εύστοχες ειδικές προτάσεις διαχείρισης (αξιοκρατία, διαφάνεια, έλεγχος, εποπτεία κ.ο.κ.),¹¹⁹ τα διάφορα αναχώματα (Δικαιοσύνη, Επιτροπές, Ανεξάρτητες Αρχές κ.λπ.)¹²⁰ που γρήγορα μετατρέπονται κι αυτά σε «καλούς αγωγούς»,¹²¹ οι εξωτερικοί (Ε.Ε.), εσωτερικοί (όργανα), εσωτερικευμένοι (συμμόρφωση σε κανόνες) έλεγχοι.¹²²

Αν φταίει το θεσμικό πλαίσιο να το αλλάξουμε.

Επειδή όμως η διεφθαρμένη πολιτεία ψηφί-

ζει συνεχώς νόμους για να κρύψει το πρόσωπό της¹²³ πιστεύω ότι δεν είναι η νομοθεσία που θ' αλλάξει τα πράγματα αλλά η συνειδητοποίηση όλων των «παικτών» ότι η διαφθορά έχει μεγάλο ρίσκο και μικρή απόδοση. Κρίσιμο ρόλο βέβαια σ' αυτό το εγχείρημα είναι η ύπαρξη ενός «υγιούς πολιτικοκοινωνικού περιβάλλοντος».¹²⁴

Το ψυχολογικό ισοζύγιο «ιδιωτικά οφέλη – δημόσια αποδοκιμασία»¹²⁵ πρέπει να γείρει υπέρ της νομιμότητας.

Πρέπει ν' αναδείξουμε την πολιτική βάση του πανεπιστημιακού consensus για διαφθορά, ν' ακυρώσουμε την κοινωνική της ανταποδοτικότητα (π.χ. διδακτορικά σε γόνους κ.λπ.)¹²⁶ και να δώσουμε στην ακαδημαϊκή ελευθερία το πραγματικό της νόημα.

Το κύρος και το γόητρο του ΑΕΙ, της Σχολής ή του ερευνητικού Ινστιτούτου δεν πρέπει να συνδέεται με πράξεις lobbying¹²⁷ ή προσβάσεις σε αδιαφανή κέντρα.

118. Βλ. Χ. Δημόπουλου, *οπ. π.*, σ. 44, Γρ. Λάξου, *οπ. π.*, σ. 88.

119. Βλ. μ.ά. Π. Σώκου, Προτάσεις κατά της διαφθοράς και 9 κινήσεις που την γεννάνε, *Ελευθεροτυπία* 4/10/06, Στ. Μάνου, Ας αρχίσουμε..., *οπ. π.*, Στ. Μάνου, 4 + 6 συνταγές κατά της διαφθοράς, *Καθημερινή Κυριακής* 24/9/06 –πρβλ. και Ν. Νικολάου, 51 προτάσεις κατά της φοροδιαφυγής, *Καθημερινή Κυριακής* 27/5/07, βλ. Μ. Γκίβαλου, Διαφθορά, διαπλοκή, κερδοσκοπία, *Το Παρόν* 13/1/08.

120. Βλ. Δ. Παπαθανασίου, *οπ. π.* - Χρ. Ζέρβα, Με κλειστά μάτια αλλά με ανοιχτά χέρια, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 3/6/07.

121. Βλ. Μ. Γκίβαλου, *οπ. π.*, βλ. και Χρ. Ζέρβα, Μπείτε διεφθαρμένοι, αλέστε, *Ελευθεροτυπία* 12/9/06 (Έκθεση –καταπέλτης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διαφθορά στο Δημόσιο), *Ι. Ηλία*, *οπ. π.*, σ. 1026 επ.

122. Βλ. Ν. Μουζέλη, *οπ. π.* –Για τις επιτροπές ελέγχου βλ. Γ. Παπαθεοδώρου, Ο σεμνός, ο ταπεινός και ο κομπάρος, *Ο Πολίτης*, Σεπτ. 2006, σ. 19, Ε. Τσακαλώτου, *οπ. π.*, Α. Μακροδημήτρη, *οπ. π.*

123. Βλ. άποψη Τάικιτου Γάιου, σε Χ. Παμπούκη, Λείπει η πολιτική βούληση, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 24/9/06.

124. Πρβλ. *Jeremy Pope*, Enhancing accountability and ethics in the public sector, in "Curbing Corruption" (ed. by R. Stapenhurst, S. Krundeh), EDI Development Studies, Washington DC, 1999, p. 106.

125. *οπ. π.*, σ. 110.

126. Πρβλ. *Jean-Louis Rocca*, *Le corruption*, Syros, Paris 1993, p. 119-120.

127. Πρβλ. Ηλ. Αργυροηλιόπουλου, Η ιδιωτική και δημόσια διαφθορά ως έγκλημα αθέμιτου ανταγωνισμού, Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σ. 44, 47 –βλ. και Th. Lynch, C. Lynch, Διαφθορά, δημοκρατία και δεοντολογία της αρετής, *Επιστήμη και Κοινωνία*, *οπ. π.*, σ. 98.

Σε κάθε περίπτωση επειδή δεν είναι εφικτός ο αυτοπεριορισμός της εξουσίας ώστε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η διαφθορά¹²⁸ κι επειδή οι ανεξάρτητοι αντισταθμιστικοί και ελεγκτικοί θεσμοί ακόμα κι αν αντέξουν τις πιέσεις από τα πάνω (κυβέρνηση, ελίτ) αρνούνται να διαχειριστούν με διαφάνεια τις πιέσεις από τα κάτω («λαϊκά αιτήματα» φοιτητών και παρατάξεων)¹²⁹ πρέπει να γίνουν τομές σε όλα τα επίπεδα.

Παρασιτικός πλούτος (σε βάρος της δημόσιας περιουσίας),¹³⁰ αφανής χρηματοδότηση κομμάτων και παραγόντων, νομοθετική τακτοποίηση κάθε εκτροπής,¹³¹ κατάχρηση εξουσίας και άσκηση σκιώδους πολιτικής,¹³² συνωμοσία και μυστικότητα στη λήψη αποφάσεων,¹³³ δεν «σπάνε» με διατάξεις νόμου.

Η διαφθορά (υπο)στηρίζεται από δίκτυο αλληλεξαρτήσεων και αλληλοεξυπηρετήσεων,¹³⁴ το οποίο μέχρι σήμερα διασπάται μόνον όταν η άνιση «κατανομή»

των καρπών¹³⁵ προκαλεί εσωτερικούς τριγμούς και δημοσιοποίηση.

Αυτή η «ειδική κοινωνική σχέση» που διαμορφώνεται στη βάση του win-win αποκτά με την πάροδο του χρόνου χαρακτηριστικά κουλτούρας, αναπόσπαστο μέρος της σταθερότητας του συστήματος.¹³⁶

Εκεί πρέπει να γίνει η μεγάλη ανατροπή.

• Η διαπλοκο-διαφθορά είναι έγκλημα ή ήθος;

Κατ' αρχήν η διαφθορά δεν είναι μόνον η δωροδοκία ή η διαπλοκή δημόσιας και ιδιωτικής σφαιράς.¹³⁷

Η διαφθορά αποθητικοποιεί την κοινωνία, συμβάλει στην έλλειψη εμπιστοσύνης στο νόμο, αποδομεί δημόσιους θεσμούς, δημιουργεί νέες ανισότητες, υποβαθμίζει την παιδεία.¹³⁸

Πρόκειται για αντι-αξιακό σύστημα πελατειασμού.¹³⁹ Γι' αυτό παρά την παρασιτική και εγκληματική λειτουργία της διαφθοράς,¹⁴⁰ παρά την προσβολή του Κράτους Δικαίου, της έννομης τάξης,

128. Βλ. Χ. Τσούκα, Πως θα σπάσει ο φαύλος κύκλος της διαφθοράς, *Καθημερινή* 19/1/08, Στ. Μάνου, Εξουσία και διαφθορά, *Καθημερινή* 31/1/08, Στ. Μάνου, 4 + 6 συνταγές..., οπ. π.: «οι υπουργοί να τηρούν τους νόμους».

129. Βλ. συνέντευξη Κ. Δαφέρμου, σε Ρ. Παππά-Σουλούνια «Όταν κάποιος δεν δωροδοκείται, είναι απόβλητος από τους συναδέλφους του», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 17/9/06, Π. Σώκου, Προτάσεις κατά διαφθοράς και 9 κινήσεις που τη γεννάνε, *Ελευθεροτυπία* 4/10/06.

130. Βλ. Στεφ. Ματθία, Διαφθορά και κρατική εξουσία, σε *Επιστήμη και Κοινωνία*, τ. 15/2005, σ. 2, 6.

131. Βλ. Π. Καρκατσούλη, Διαφθορά και διακυβέρνηση, σε *Επιστήμη και Κοινωνία*, οπ. π., σ. 46.

132. Βλ. Εφ. Λαμπροπούλου, Η διαφθορά και οι λειτουργίες της, σε *Επιστήμη και Κοινωνία*, οπ. π., σ. 133, 138, Αγγ. Γιαννακόπουλου, Η διαφθορά ως πρόβλημα κουλτούρας, σε *Επιστήμη και Κοινωνία*, οπ. π., σ. 150.

133. Βλ. Εφ. Λαμπροπούλου, οπ. π., σ. 136.

134. Πρβλ. Βιογ. Τσουδερού, Τι ορίζεται ως διαφθορά, σε «Κράτος & Διαφθορά», Ι. Σιδέρης 1998, σ. 18.

135. Πρβλ. R. Nielsen, οπ. π., σ. 211.

136. Βλ. Αγγ. Γιαννακόπουλου, Η διαφθορά ως πρόβλημα κουλτούρας, σε *Επιστήμη και Κοινωνία*, οπ. π., σ. 151.

137. Βλ. Χ. Δημόπουλου, οπ. π., σ. 2 επ., 42, 99 επ., Γρ. Λάζου, οπ. π., σ. 51.

138. Βλ. Χ. Δημόπουλου, οπ. π., σ. 43.

139. Βλ. Γ. Λάζου, οπ. π., σ. 117 επ.

140. Βλ. Δ. Μπελαντή, Για το κύμα διαφθοράς και διαφθορολογίας, *Ουτοπία* τ. 64/2005, σ. 12-13 – Για σχέσεις οργανωμένου εγκλήματος και διαφθοράς βλ. Δ. Παπαθανασίου, οπ. π., Ι. Ηλία, οπ. π., σ. 1025.

της κοινωνικής ισότητας αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁴¹ η διαφθορά δεν αντιμετωπίζεται με νέους ποινικούς νόμους και αυστηρότερες ποινές.¹⁴² Τα εργαλεία καταστολής χωρίς πολιτικές δράσης (οικονομικές, κοινωνικές κ.λπ.) ανακυκλώνουν το φαινόμενο.¹⁴³

Το ατιμώρητο¹⁴⁴ αποθρασύνει τους δράστες αλλά δεν πρόκειται για απουσία ευσυνειδησίας¹⁴⁵ ή έλλειμμα «ηθικής».¹⁴⁶ Πρόκειται για συστηματική κερδοφόρα επιχείρηση¹⁴⁷ με ταυτόχρονη αύξηση της (κατάχρησης) ισχύος.¹⁴⁸

Η διαφθορά ως ήθος¹⁴⁹ και όχι ως έγκλημα,¹⁵⁰ η διαφθορά ως παράτυπη αλλά όχι

παράνομη ιδιοτέλεια¹⁵¹ μάλλον συσκοτίζουν το φαινόμενο και κρύβουν μια σκοτεινή πλευρά (black side) ενός άτυπου πανεπιστημιακο-πολιτικού συστήματος (shadow academia -politics)¹⁵² με οριζόντιες και κάθετες δομές πελατειασμού και επιρροής.¹⁵³ Παθολογία του συστήματος κι όχι ατομικές συμπεριφορές συνιστούν οι «έντιμες» συναλλακτικές ενδο-ή-εξωπανεπιστημιακές συμφωνίες κυρίως ή κυριών.¹⁵⁴ Στη σύνθεση εμφανούς/αφανούς ακαδημαϊκής ισχύος με τις αόρατες δομές¹⁵⁵ βρίσκεται η καρδιά του προβλήματος κι όχι μόνο στην προσωπική ηθική του καθενός.

Η «αρχή των πολλών ματιών», δηλαδή πολλαπλών ελέγχων¹⁵⁶ ή η αρχή της εμπι-

141. Για τις ευρω-απάτες βλ. Γ. Κρεμλή, σε «Καταπολέμηση της Διαφθοράς των Κρατικών Λειτουργιών και υπαλλήλων», Α. Σάκκουλας 2001, σ. 222 επ.
142. Βλ. Ν. Παρασκευόπουλου, Ποινικός έλεγχος της διαφθοράς και δημοκρατία, *Ελευθεροτυπία* 4/10/06, Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Τα παράδοξα της πολιτικής, *Τα Νέα* 7/5/07 –βλ. και «Μέτρα κατά της διαφθοράς και στον ιδιωτικό τομέα», *Τα Νομικά Νέα* 14/5/07.
143. Βλ. Δ. Νικολακόπουλου (ρεπορτάζ), Η διαφθορά ξεκινά από τους πολιτικούς, *Βήμα* 1/2/08.
144. Βλ. Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, οπ. π., προβλ. Γ. Καμίνη, Πρέπει να μπει τέρας στην ατιμωρησία, συνέντευξη σε Χρ. Ζέρβα, *Ελευθεροτυπία* 20/6/07, Χ. Παμπούκη, οπ. π. –Για το ατιμώρητο της διαφθοράς βλ. επίσης Κ. Καρτάλη, «Κρατικά» κίνητρα για τη διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 24/11/07, Χρ. Ζέρβα, Πειθαρχικά συμβούλια: στο αρχείο το 86,8% των υποθέσεων, *Ελευθεροτυπία* 12/9/06, Ν. Νοδάρου, Καταδικάστηκε για διαφθορά και... γύρισε στην Εφορία, *Ελευθεροτυπία* 24/5/07, Ελ. Δελβινιώτη, Έγκλημα και ατιμωρησία, *Ελευθεροτυπία* 21/12/05, Γ. Μαρίνου, Γιατί ανθεί η διαφθορά, *Βήμα Κυριακής* 24/9/06.
145. Βλ. εισήγηση Γ. Σταθέα, σε «Καταπολέμηση της Διαφθοράς των Κρατικών Λειτουργιών και υπαλλήλων», Α. Σάκκουλας 2001, σ. 57.
146. Προβλ. Α. Ανδριανόπουλου, Διαφθορά στο Κράτος και το ελληνικό πολιτικό σύστημα, σε «Κράτος...», οπ. π., σ. 64.
147. Προβλ. Μ. Rusca, σε «Καταπολέμηση...», οπ. π., σ. 127.
148. Προβλ. Α. Ποταμιάνου, σε «Καταπολέμηση...», οπ. π., σ. 154.
149. Βλ. Ν. Μουζέλη, Που οφείλεται η διαφθορά, *Βήμα Κυριακής* 15/10/06, Α. Μακρυδημήτρη, οπ. π.
150. Προβλ. Ν. Ευαγγελάτου (έρευνα), Νόμος – σκούπα για το μαύρο χρήμα, *Ελεύθερος Τύπος Κυριακής* 27/5/07.
151. Βλ. *Ενκλ. Τσακαλώτου*, Διαφθορά, αγορά... , οπ. π.
152. Προβλ. Χ. Δημόπουλου, οπ. π., σ. 195.
153. Προβλ. Γρ. Λάξου, οπ. π., σ. 20, 76 –βλ. Ξ. Κοντιάδη, οπ. π.
154. Προβλ. Γρ. Λάξου, οπ. π., σ. 22, 54, 76.
155. Προβλ. Γρ. Λάξου, οπ. π., σ. 95 επ., 98.
156. Βλ. Günther Kaiser, Η διαφθορά και η αντιμετώπισή της, σε *Επιστήμη και Κοινωνία*, οπ. π., σ. 33.

στοσύννης προς τους θεσμούς¹⁵⁷ δεν σχετίζονται με την ηθική (της) διακυβέρνησης¹⁵⁸ ούτε με το ενάρτεον των προσώπων.¹⁵⁹ Δεοντολογία, Λογοδοσία και έλεγχος χρειάζομαστε και όχι ιεραποστόλους ή άγιους. Θεσμοί – ΜΜΕ – δίκτυα διαφθοράς έχουν διαπλακεί κι έχουν θυσιάσει τη διαφάνεια, τον έλεγχο και την καλή διακυβέρνηση.¹⁶⁰ Οι εικόνες για τη δημόσια ηθική προκαλούν οφθαλμαπάτες και φαντασιώσεις ότι τα πάντα βγαίνουν στο φως¹⁶¹ ενώ στην πραγματικότητα συρρικνώνουν το φαινόμενο σε ατομική εκτροπή.¹⁶²

Αυτό το αόρατο και άρρωστο πλέγμα ακαδημαϊκής διαφθοράς,¹⁶³ με συνένοχη όλη σχεδόν την κοινωνία¹⁶⁴ και σίγουρα τα διάφορα μορφώματα της «κοινωνίας των πολιτών-ΜΗΚΥΟ»¹⁶⁵ δεν εκφεύγει βέβαια και της ποινικής αξιολόγησης. Ακόμα κι αν πολλοί ισχυρίζονται ότι δεν πρόκειται για white collar crime (έγκλημα του λευκού κολλάρου ή των χαρτογιακάδων)¹⁶⁶ αλλά για μια «διάσπαρτη, διακομματική, οριζόντια, εγκάρσια και βαθιά δημοκρατική» λειτουργία,¹⁶⁷ νομίζω ότι η εξουσία, η διαφθορά και η ανομία δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μια

157. Βλ. Π. Καρκατσούλη, οπ. π., σ. 47, *Εφης Λαμπροπούλου*, Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου, Κριτική 2001, σ. 27-28.

158. Βλ. Charles Garofalo, Πέραν της διαφθοράς: προοπτικές ηθικής διακυβέρνησης, σε *Επιστήμη και Κοινωνία*, οπ. π., σ. 76.

159. Προβλ. Th. Lynch, Cynthia Lynch, Διαφθορά, δημοκρατία και η δεοντολογία της αρετής, σε *Επιστήμη και Κοινωνία*, οπ. π., σ. 110, *Εφ. Λαμπροπούλου*, Η διαφθορά και οι λειτουργίες της, *Επιστήμη και Κοινωνία*, οπ. π., σ. 132.

160. Βλ. Ι. Ηλία, Η διαφθορά ως δίκτυο σχέσεων – συναλλαγών: η περίπτωση της εμπλοκής του δικηγόρου ως διαμεσολαβητή σε δίκτυα διαφθοράς, *ΠοινΔικ* 8-9/2006, σ. 1023-1024 – Α. Μακροδημήτρη, Η Λερναία Ύδρα της αδιαφάνειας, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 24/9/06.

161. Βλ. Γ. Παπαθεοδώρου, Ο σεμνός, ο ταπεινός και ο κουμπάρος: ο λόγος για τη διαφορά και τη δημόσια ηθικότητα, *Ο Πολίτης*, Σεπτ. 2006, σ. 17-18.

162. οπ. π., σ. 19-20.

163. Προβλ. Β. Νέτα, Είναι άρρωστο το πολιτικό μας σύστημα, *Ελευθεροτυπία* 15/1/08, Τ. Γιαννίτση, Η μίζα και το Κράτος, *Τα Νέα* 11/6/07, Μ. Μπαλαούρα, «Όλοι διεφθαρμένοι είναι...», *Η Εποχή* 24/9/06, Στ. Παπαθεμελή, Διαφθορά: φταίνει πρωτίστως οι ταγοί, αλλά και η ιδιοτελής κοινωνία, *Το Παρόν* 20/11/08 – Δ. Νικολακόπουλου, Η διαφθορά ξεκινά από τους πολιτικούς, *Το Βήμα* 1/2/08, Κ. Καρτάλη, «Κρατικά» κίνητρα για τη διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 24/1/07, Ν. Ρούμπου, «Από το κεφάλι η διαφθορά», *Ελευθεροτυπία* 2/2/06, Β. Νέτα, Οι πολιτικοί έχουν την κύρια ευθύνη για τη διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 13/12/05.

164. Προβλ. Αλέξη Παπαχελά, Να λαδώω ή να μπλέξω; *Καθημερινή Κυριακής* 13/5/07, Γ. Βότση, Μηδενική ανοχή στη διαφθορά ή γενική αποδοχή; *Ελευθεροτυπία* 10/4/06, Χρ. Ζέρβα, «Αναγκαστήκαμε να δωροδοκήσουμε», *Ελευθεροτυπία* 7/12/07 – προβλ. Κ. Γαβρά, «Η διαφθορά είναι στη φύση μας», *Τα Νέα* 20/11/06, Ν. Τσαγκρή, Η διαφθορά μέσα μας, *Γαλέρα*, τ. 29/ Φεβρ. 2008, σ. 88, Θ. Σιαφάκα, Η διαφθορά στην Ελλάδα είναι status, οπ. π.

165. Προβλ. Μ. Φασουλοπούλου, οπ. π.

166. Προβλ. Τ. Μίχα, Διαφθορά και... κουλουράκια, *Ελευθεροτυπία* 13/11/06.

167. Βλ. Ν. Ξυδάκη, Διαφθορά all around, *Καθημερινή Κυριακής* 17/9/06, Ν. Κωνσταντόπουλου, οπ. π., Αντ. Μακροδημήτρη, οπ. π.

νέα κατηγορία εγκλημάτων (συγγενών με τα white collar crimes), τα οποία θα χαρακτηρίζα «αυτοδιοικούμενο σύστημα αμοιβαίων εξυπηρετήσεων».¹⁶⁸

Πέρα από την παράβαση καθήκοντος, την απιστία κ.λπ. φαίνεται να διαμορφώνεται ένα ιδιώνυμο αδίκημα πανεπιστημιακής διαπλοκο-διαφθοράς.

Επιμύθιο

1. Δεν φταίνε οι χαμηλοί μισθοί, οι νομικοί μηχανισμοί, η ηθική των μελών, η γραφειοκρατία¹⁶⁹ για όσα συμβαίνουν μέσα στα ΑΕΙ.

Συνοψίζουμε:

- (1) Είναι βέβαιο ότι υπάρχουν δυνάμεις αδράνειας, βολέματος, συμψηφισμού παρ-ανομιών μέσα στα πανεπιστήμια, ότι υπάρχουν στρώματα εξουσίας με νοσηρές λειτουργίες και εκμαυλιστικές διαδικασίες μέσα στα πανεπιστημιακά όργανα διοίκησης.¹⁷⁰
- (2) Το Πανεπιστήμιο καλείται να (δια)χειριστεί κοινωνικές ανισότητες, αναπαραστάσεις, διαφεύσεις και αγωνίες και το πράττει με τον χειρότερο δυνατό τρόπο: την επιτρεπτικότητα και την ανομία.
- (3) Ο «πανεπιστημιακός νόμος» (δηλαδή οι εσωτερικές συμφωνίες και ισορροπίες) κασιχύνουν οποιοδήποτε νόμο του Κράτους. Στην καλύτερη περίπτωση βγαίνουν παράλληλα στη χειρότερη ακούς Πρωτάνεις να δηλώνουν (προ-

κειμένου να γίνουν αρεστοί) «ότι δεν εφαρμόζουν τους νόμους του Υπουργείου Παιδείας». Ποιον νόμο δηλαδή εφαρμόζουν; Τον δικό τους;

- (4) Πολλοί έχουν –εκ του πονηρού;– εκλάβει την πανεπιστημιακή αυτοδιοίκηση ως *Κράτος εν Κράτει*, ως χώρο μη-ελέγχου και τους εαυτούς τους ως καλυπτόμενους από μια ιδιότυπη *ασυλία* (για ό,τι κάνουν αλλά και για ό,τι δεν κάνουν).
- (5) Επικρατεί ένας *δίκοπος φόβος*: ούτε τα πράγματα ν' αλλάξουν ούτε να μείνουν τα ίδια. Φόβος μπροστά στην ελευθερία σε Ιδρύματα που –υποτίθεται ότι– καλλιεργούν την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών.
- (6) Έχει γενικευτεί μια *κρίση νομιμοποίησης και εμπιστοσύνης* όλων προς όλους. Θεσμοί, διαδικασίες, κόμματα, φορείς, όλοι καθίστανται «ύποπτοι». Κανείς δεν εκφράζει το καινούργιο και άπαντες αρνούνται να τοποθετηθούν με σαφήνεια για το ποιο είναι το νέο πανεπιστήμιο.
- (7) Στο όνομα της Δημοκρατίας *καταλύονται* όλες οι δημοκρατικές διαδικασίες μέσα στα ΑΕΙ από αυτούς που έχουν μάθει να χρησιμοποιούν τους αριθμούς κατά βούληση και να αυτο-αναγορεύονται σε αποκλειστικούς υπερασπιστές του δημόσιου πανεπιστημίου.
- (8) Οι διαπλοκές αυτές, που διαφέρουν από τις επίσημες (και διαφανείς) πολιτικές συμφωνίες, άρχισαν να εμφανίζονται με το Ν. 2083/92 (νόμος Σουφλιά), δηλαδή με την εισροή χρημάτων από τα ευρωπαϊκά προγράμματα στα ΑΕΙ. Τότε

168. Πρβλ. Π. Λασκούμ, οπ. π., σ. 31 επ., 67.

169. Βλ. Χ. Δημόπουλου, οπ. π., σ. 47, 53, 56.

170. Βλ. Γ. Πανούση, Προτάσεις μεταρρύθμισης του ελληνικού πανεπιστημίου, σε «Η μεταρρύθμιση του ελληνικού πανεπιστημίου», επιμ. Δ. Κλάδης, Ξ. Κοντιάδης, Γ. Πανούσης, εκδ. Παπαζήσης 2007, σ. 399.

άρχιζε από τους Καθηγητές, Προέδρους, Πρυτάνεις, η επιχείρηση – εκμαυλισμός των φοιτητών και «συναλλαγής» με τις φοιτητικές παρατάξεις. Έτσι φοιτητές εμφανίζονταν (και αμείβονταν) ως ερευνητές, μεταπτυχιακοί φοιτητές εγγράφονταν χωρίς έλεγχο γνώσεων, υποψήφιοι διδάκτορες ορίζονταν με κριτήρια εξω-ακαδημαϊκά κ.λπ.

Θέλω πάντως να υπογραμμίσω ότι το φαινόμενο αυτό ήταν λίγο-πολύ γνωστό στα Κόμματα και στους εκάστοτε Υπουργούς Παιδείας και γι' αυτό είναι υποκριτές όσοι δηλώνουν σήμερα ότι «πέφτουν από τα σύννεφα». Αν δεν το καλλιέργησαν σίγουρα ανέχτηκαν και κέρδισαν από το κύκλωμα.

- (9) Η διαφθορολογία, ως ηθική πρόταξη των φαινομένων της διαφθοράς στον πολιτικό αγώνα¹⁷¹ και η διαφθορά ως σύμπτωμα της αναξιοκρατίας¹⁷² βρίσκονται στον αντίποδα της διαχείρισης της διαφθοράς ως δομικό στοιχείο του

εκμεταλλευτικού καπιταλιστικού συστήματος.¹⁷³ Η πολιτική διάσταση συχνά προέχει της θεσμικής¹⁷⁴ με συνέπεια ν' αναφερόμαστε σ' αόριστες παθολογίες του συστήματος και σε παραπομπή της λύσης στο «σοσιαλιστικό» μέλλον, ξεχνώντας τη διαφθορά που παρήγαγε ο υπαρκτός σοσιαλισμός.¹⁷⁵ Δεν πρέπει όμως να μετακινούμε τις ευθύνες των σχέσεων και λειτουργιών σε μακροεπίπεδα πολιτικών ανατροπών ή διεθνών συγκυριών διότι έτσι δεν λύνουμε κανέναν πρόβλημα («απαλλάσσοντας» της ευθύνης όλους τους σημερινούς καταχραστές εξουσίας).

- (10) Η έμμεση νομιμοποίηση της διαφθοράς¹⁷⁶ (μέσω χορηγιών) αλλά και η «κανονικοποίησή» της (μέσω δημοσιοποίησης και διεύρυνσης της βάσης της),¹⁷⁷ ο αμοραλισμός της εύκολης αρπαχτής (μιμούμενοι το έτσι κι αλλιώς αρπακτικό κράτος),¹⁷⁸ με άλλα λόγια η πατερναλιστική δημοκρατία,

171. Βλ. *Ν. Παρασκευόπουλου*, Ποινικός έλεγχος..., οπ. π., *Π. Μανδραβέλη*, Ο δρόμος προς τη διαφθορά, *Καθημερινή Κυριακής* 23/12/07.

172. Βλ. συνέντευξη *Ν. Διαμαντούρου*, Για τη διαφθορά ευθύνεται η αδύναμη Δημόσια Διοίκηση, *Τα Νομικά Νέα* 7/5/07, *Α. Μακροδημήτρη*, οπ. π.

173. Βλ. *Ευκλ. Τσακαλώτου*, Πως πρέπει η ανανεωτική Αριστερά να αντιμετωπίσει τη διαφθορά, *Κυριακάτικη Αυγή – Ενθέματα* 22/10/06, *Ν. Παρασκευόπουλου*, οπ. π. –πρβλ. και *Ν. Κυριακίδη*, Η διαφθορά είναι το λιπαντικό του καπιταλιστικού μοτέρ, *Κυριακάτικη Αυγή* 10/2/08.

174. Βλ. *Φ. Κουβέλη*, Η διαχρονικότητα του φαινομένου της διαφθοράς δεν δίνει άλλοθι, *Κυριακάτικη Αυγή* 24/9/06, *Σ. Ρομπόλη*, Σκάνδαλα και διαφθορά, *Τα Νέα* 21/9/06, *Γ. Μαλούχου*, Ο αληθινός θρίαμβος της διαφθοράς, *Καθημερινή Κυριακής* 17/6/07.

175. Βλ. *Δ. Παπαδημούλη*, Σκάνδαλα με καρτέλ και «κουμπάρους», *Κυριακάτικη Αυγή* 24/9/06 –*Μ. Γκίβαλου*, Δομική διαφθορά, οπ. π., *Άλλη Ρήγου*, Περί διαφθοράς και διαπλοκής, *Η Εποχή* 1/10/06, βλ. *Β. Ζούναλη*, Για τη Διαφθορά με Δ κεφαλαίο, *Κυριακάτικη Αυγή – Ενθέματα* 1/10/06 –βλ. και *Γ. Πανούση*, Καπιταλιστικό πανεπιστήμιο; *Νέμεσις*, Οκτ. 2003, σ. 56.

176. Πρβλ. *Γ. Κοντογιώργη*, οπ. π.

177. Πρβλ. *Θ. Νιάρχου*, Διαφήμιση διαφθοράς, *Τα Νέα* 14/12/06 –βλ. και *Γρ. Καλφάλη*, Το άλλοθι της διαφθοράς, *Τα Νέα* 2/10/06.

178. Πρβλ. *Κ. Παπαγιώργη*, Ο νομιμοποιημένος αμοραλισμός, *Κόσμος του Επενδυτή* 31/3-1/4/07.

εξωθεί θεσμούς και πολίτες στη διαφθορά¹⁷⁹ σε βαθμό που οι αξιωματούχοι να μην ενοχλούνται να στιγματίζονται από τη διαφθορά.¹⁸⁰

(11) Η κακοδιοίκηση ως στοιχείο αναπαραγωγής πολιτικής παθογένειας¹⁸¹ υπονομεύει και την ασφάλεια δικαίου¹⁸² αφού μπορεί να οδηγήσει σε μη-προβλέψιμα αποτελέσματα. Αυτή η διαπίστωση δεν αναχαιτίζει όμως τους «δρώντες» καθώς έχουν πεισθεί ότι ενεργούν με βάση θεμιτή «συνείδηση προσωπικού δικαίου» κι έχουν αντιληφθεί ότι τα «εγκλήματα υψηλού καπέλου» (ανθρώπων με κύρος και ισχύ) σπανίως ανακαλύπτονται και σπανιότερα τιμωρούνται. Έτσι ουδετεροποιούν ηθικά τις πράξεις τους¹⁸³ (όλοι το κάνουν, ωφελήθηκε το εργαστήριο κ.λπ.). Αυτό το νέο «ακαδημαϊκό

ήθος» (λειτουργικής και δυσλειτουργικής διαπλοκοδιαφθοράς) έχει ριζώσει στις πρακτικές των πανεπιστημιακών κι έχει αποκτήσει ισχύ κουλτούρας.

2. Τα ιδιώνυμα (ειδικά αδικήματα) κατά της διαφθοράς, οι διαχειριστικές αρχές κατά της διαφθοράς,¹⁸⁴ οι ακέρατοι αδιάφθοροι¹⁸⁵ και οι επιχειρήσεις-αρετής,¹⁸⁶ το πόθεν έσχεν των αξιωματούχων του δημοσίου¹⁸⁷ δεν αποδίδουν σπουδαία πράγματα. Αρχή της όποιας στρατηγικής διαχείρισης πρέπει να είναι η λογοδοσία.¹⁸⁸ Μόνον αυτή θα σπάσει την «ανάρμοστη σχέση Πανεπιστημιακών-αγοράς»¹⁸⁹ και θα δυσχεράνει την πολιτικοοικονομική ανοχή στο να λειτουργεί ως πλυντήριο συνειδήσεων¹⁹⁰ και τις «ενδιάμεσες ομάδες» ως προκάλυψη.

179. Βλ. Στ. Ράμφου, Η ηδονή της διαφθοράς, *Βήμα Ιδεών*, Φεβρ. 2008, σ. 4-5 –Για τα τζάκια κ.λπ. βλ. Ν. Μουζέλη, οπ. π.

180. Βλ. Κάρολος Φουνέντες, Η δημοκρατία έχει στιγματιστεί από τη διαφθορά..., συνέντευξη σε Β. Τσιώρου, *Ελευθεροτυπία* 19/9/06.

181. Βλ. Γ. Καμίνη, Καθημερινά φαινόμενα κακοδιοίκησης και διαφθορά, συνέντευξη σε Φ. Κολλίρη, *Καθημερινή Κυριακής* 17/12/06, του ίδιου, Υπάρχει λύση για τη διαφθορά, *Τύπος της Κυριακής* 19/11/06.

182. Βλ. Γ. Καμίνη, Υπάρχει λύση..., οπ. π.

183. Βλ. Φ. Κοζύρη, Η μάστιγα της «δημόσιας διαφθοράς», *Δικαιώματα του Ανθρώπου*, τ. 6/2000, σ. 398, 399.

184. Βλ. Κ. Π. Παπαδιόχου, «Ιδιώνυμο» κατά της διαφθοράς, *Καθημερινή Κυριακής* 1/10/06 –βλ. και Β. Φωτοπούλου, Κακούργημα η δωροδοκία, *Ελευθεροτυπία* 6/2/08 –Πρβλ. Κ. Μποτόπουλου, Ουσία και εντυπώσεις, *Τα Νέα* 21/9/06, Β. Φωτοπούλου, Ακραία νομοθετικά φαινόμενα, *Ελευθεροτυπία* 21/9/06.

185. Βλ. Δ. Μαρή, Με... manager κατά της διαφθοράς, *Κόσμος του Επενδυτή* 29-30/12/07.

186. Βλ. Μ. Δρεττάκη, Ζητούνται ακέρατοι και ικανοί κατά της διαφθοράς, *Ελευθεροτυπία* 31/1/08, Γ. Μαργέλλου, Αδιάφθοροι περιορισμένης ευθύνης, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 20/5/07 –Πρβλ. Τ. Καφετζή, «Επιχείρηση αρετής» στο δρόμο προς τις κάλπες, *Ελευθεροτυπία* 28/6/07.

187. Βλ. Β. Νέτα, Μένει στα λόγια η σύγκρουση με τη διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 8/5/07.

188. Πρβλ. άποψη της Προέδρου Διεθνούς Διαφάνειας Η. Labelle, σε Στ. Παυιθεμελή, οπ. π., Γρ. Καλφάλη, οπ. π.

189. Βλ. Γ. Πανούση, Διαφθορά..., οπ. π., σ. 45.

190. Πρβλ. Arn. Heidenheimer, Perspectives on the perception of Corruption, σε "Political Corruption", οπ. π., σ. 152.

Η διαφθορά της εγγύτητας που δυναμώνει το status της παρέας και μορφοποιείται σε μυστικές μορφές κοινωνικών ανταλλαγών και συμπαιγνίας,¹⁹¹ σε διακίνηση επιρροής (traffic d' influence) και σε πληρωμένες διευκολύνσεις (paiement de facilitations)¹⁹² δεν πρέπει να είναι ανεκτή μέσα στο ακαδημαϊκό άσυλο (το οποίο ως γνωστόν δεν προσφέρει ex officio ασυλία στους παραβάτες).

Ηθικό δίδαγμα

1. Στο χώρο της Παιδείας εξετάστηκαν πειθαρχικά από το 2001 μέχρι το 2005 φάκελλοι που αντιπροσωπεύουν το 15% της συνολικής διαφθοράς.¹⁹³ Υψηλά ποσοστά κατεγράφησαν και στα Ερευνητικά Κέντρα¹⁹⁴ ενώ η Διεθνής Διαφάνεια ορίζει το Δείκτη Διαφθοράς για την Εκπαίδευση το 2007 σε 3,9% (το υψηλότερο ποσοστό μαζί με Ρωσία και Τουρκία).¹⁹⁵ Είχε δηλαδή αύξηση 1,1% αφού το 2006 ανερχόταν σε 2,8%.¹⁹⁶ Μολονότι σύμφωνα με την Έκθεση του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (2005) η εκπαίδευση καλύπτει το 0,4% των θεματικών ελέγχων¹⁹⁷ (με 0,9% το 2006) τούτο δεν σημαίνει ότι εί-

μαστε ήσυχοι ότι η διαφθορά στους χώρους της Παιδείας είναι περιορισμένη. Απλώς έχει πάρει άλλες μορφές.

2. Το πλήρες ασυμβίβαστο με λίγες και ελεγχόμενες εξαιρέσεις (λόγω πολύ ειδικών συνθηκών) ίσως θα μείωνε τις «ευκαιρίες». Το πρόβλημα βέβαια σήμερα δεν είναι ότι ορισμένοι καθηγητές έχουν εξωπανεπιστημιακή απασχόληση αλλά ότι δεν πατάνε ποτέ στις αίθουσες διδασκαλίας [υπάρχουν μέλη ΔΕΠ που κάνουν ένα (!) μάθημα το χρόνο] και θεωρούν το Πανεπιστήμιο «ως πάρεργο». Το φαινόμενο δεν σχετίζεται με το ύψος των μισθών αλλά με νοοτροπίες και έλλειψη ελέγχου. Ασφαλώς έχουν ευθύνη οι Πρόεδροι και οι Πρυτάνεις αλλά όταν όλο το σύστημα έχει τάσεις συγκάλυψης και συμψηφισμού (με το Υπουργείο Παιδείας και τα Κόμματα να δημιουργούν «ομπρέλα» προστασίας και τα ελεγκτικά όργανα π.χ. ειδικό πειθαρχικό ν' αργούν επί 5 χρόνια να εκδικάσουν τις υποθέσεις) δεν είναι εύκολο να προβείς σε κάθαρση. Χρειάζεται άλλο σύστημα ελέγχου αλλά και υπεύθυνη στάση των φοιτητών (οι οποίοι ποτέ δε μιλούν επίσημα γι' αυτό το θέμα στα πανεπιστημιακά όργανα). Η δημοκρατική νομιμοποίηση των ΑΕΙ δεν επιτυγχάνεται μέσω των εσωτερι-

191. Βλ. Γ. Πανούση, οπ. π., σ. 48.

192. οπ. π., σ. 56.

193. Βλ. Δ. Μαρή, Πρωταθλητές στη διαφθορά οι υπάλληλοι των οικονομικών υπηρεσιών, *Κόσμος του Επενδυτή* 20-23/4/06 – Για υπαλλήλους ΥΠΕΠΘ που ελέγχθηκαν πειθαρχικά βλ. Θ. Σκυλακάκη, Η κορύφή του παγόβουνου, σε «Κράτος και Διαφθορά», οπ. π., σ. 92.

194. Βλ. Ελ. Δελβινιώτη, Πολεοδομίες και ΟΤΑ πρωταθλητές παρανομίας, *Ελευθεροτυπία* 9/5/06.

195. Βλ. Χρ. Ζέρβα, «Αναγκαστήκαμε να δωροδοκήσουμε»; *Ελευθεροτυπία* 7/12/07.

196. Βλ. Χρ. Ζέρβα, Μας κυβερνάει η διαφθορά, *Ελευθεροτυπία* 8/12/06.

197. Βλ. Ελ. Δελβινιώτη, «Διεφθαρμένοι με κρατική κάλυψη», *Ελευθεροτυπία* 7/6/06.

κών «δημοκρατικών» (!) διαδικασιών αλλά μέσω της εξυπηρέτησης του δημόσιου συμφέροντος.¹⁹⁸ Η διαφθορά στα πνευματικά ιδρύματα,¹⁹⁹ όπου (υποτίθεται ότι) καλλιεργούνται τα virtue ethics,²⁰⁰ δίνει πολύ κακό παράδειγμα στην κοινωνία και στη νέα γενιά. Ούτε τα business ethics²⁰¹ ούτε οι business as power,²⁰² ούτε η ιδιοτελής θέσμιση²⁰³ είναι ανεκτά φαινόμενα στα πανεπιστήμιά μας.

Πρέπει ν' αποτρέψουμε την εγκατάσταση διαφθορικών στοιχείων στα ΑΕΙ²⁰⁴ και να ξεριζώσουμε τις παλιές διακλαδώσεις. Μηδενική ανοχή και όχι ελαστικότητα (διατάξεων²⁰⁵ και συνειδη-

σεων²⁰⁶) πρέπει να χαρακτηρίζουν τις κινήσεις μας.

Ο καταναλωτικός, εμπορευματικός και επιλεκτός τρόπος παρουσίασης της διαπλοκο-διαφθοράς των ΑΕΙ στα Media²⁰⁷ δεν είναι ο καλύτερος τρόπος διαχείρισης της κρίσης.

Μπορεί ο διαφθορικός λόγος να είναι πάντοτε όψιμος²⁰⁸ και μερικές φορές άδικος ή άμετρος²⁰⁹ όμως μόνον αν προλάβουμε τη φθορά των θεσμών θ' αποτρέψουμε τη διαφθορά των ανθρώπων.²¹⁰ Φθαρομένες δομές, φθαρομένες σχέσεις, φθαρομένα αξιώματα, συμψηφισμοί παρ-ανομιών²¹¹ και εντέλει διεφθαρομένοι λειτουργοί διαμορφώ-

198. Πρβλ. *Ν. Κωνσταντόπουλου*, Η μετάλλαξη της Δημοκρατίας, οπ. π.

199. Βλ. γενικότερα *Κυρ. Σμιόπουλου*, Η διαφθορά της εξουσίας, γ' εκδ., Στάχυ 1997, σ. 462.

200. Πρβλ. *Π. Καρκατσούλη*, οπ. π., σ. 46.

201. Πρβλ. *Γ. Πανούση*, Το σκιάχτρο της παγκοσμιοποίησης, σε «Εγκληματογενείς και εγκληματογόνους κίνδυνοι», Νομική Βιβλιοθήκη 2007, σ. 18 –πρβλ. για business as usual και σε *Ν. Μουζέλη*, Κοινωνία πολιτών και διαφθορά, *Βήμα* 17/3/02.

202. Βλ. *Ι. Ηλία*, οπ. π., σ. 1028.

203. Βλ. *Κλ. Κουτσούκη*, Ιδιοτελής κοινωνία και διαφθορά, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 109, 113.

204. Πρβλ. *Δ. Μαρωνίτη*, Φθορά και αντιστάσεις, *Το Βήμα Κυριακής* 24/2/08.

205. Για flexinomia Πρβλ. *Στ. Μάνου*, Μηδενική ανοχή και flexinomia, *Καθημερινή Κυριακής* 20/1/08.

206. Βλ. *Ν. Μιχαλόπουλου*, Μια άποψη για την έκρηξη της διαφθοράς στον δημόσιο βίο από την οπτική της φθοράς των συνειδήσεων, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 97, *Γ. Κοντογιώργη*, Διαφθορά και πολιτικό σύστημα, οπ. π., σ. 132.

207. Βλ. *Μάρνης Παπαματθαίου* (ρεπορτάζ) Τα Ζωνιανά των ΑΕΙ, *Το Βήμα Κυριακής* 9/12/07 – πρβλ. *Δ. Μαρωνίτη*, Περί και δια, *Το Βήμα Κυριακής* 10/2/08, βλ. *Αγγ. Γιαννακόπουλου*, οπ. π., σ. 155, *Α. Παπαγιαννίδη*, Ο ρόλος των ΜΜΕ, στο «Κράτος...», οπ. π., σ. 239 επ.

208. Πρβλ. *Δ. Μαρωνίτη*, Φθορά και αντιστάσεις, *Το Βήμα Κυριακής* 24/2/08, βλ. *Ν. Κωνσταντόπουλου*, Το «ύφρος» των πολιτικών σκανδάλων και της πολιτικής διαφθοράς: το θεσμικό πλαίσιο της καταγραφής και παρουσίασης της «αποκλίνουσας» πολιτικής συμπεριφοράς από τα ΜΜΕ, σε «Διαφθορά και Σκάνδαλα», οπ. π., σ. 428.

209. Βλ. αντιμετώπιση από τη μεριά της (ανανεωτικής) αριστεράς της ευθύνης και καταδίκης των Πανεπιστημιακών του Παντείου.

210. Πρβλ. *Δ. Μαρωνίτη*, Περί και διά, *Το Βήμα Κυριακής* 10/2/08.

211. Βλ. *Γ. Πανούση*, ΑΕΙ ημετέρων υπαλλήλων, *Νέα* 21/8/01, του ίδιου, Πανεπιστήμιο χωρίς (δια)κυβέρνηση, *Νέα* 27/4/04.

νουν κλίμα γενικής συννενοχής ή επιδοκιμαζόμενης από την «πλειοψηφία» πρακτικής.²¹²

Η διαπλοκο-διαφθορά ως έγκλημα ακαδημαϊκής φιλοδοξίας (criminal academic ambition),²¹³ η ενδοπανεπιστημιακή διαφθορά ως αφανές έγκλημα κατά της ακαδημαϊκής τάξης²¹⁴ δεν συγχωρούνται. Πρέπει όμως να συννενοηθούμε μια για πάντα. Δεν υπάρχει, δεν νοείται και δεν αναγνωρίζεται «δικαίωμα στη διαφθορά».²¹⁵

Η διαφθορά είναι σχέση.²¹⁶

Κατέληξε νάναι και «αξία».²¹⁷

Η διαφθορά έχει πρόσωπα, ονόματα και

διευθύνσεις.²¹⁸ Αρκετά με την αοριστολογία «όλα είναι διαφθορά, όλοι είναι διεφθαμένοι».²¹⁹ Ώρα είναι να μιλήσουμε με περισσότερη ακρίβεια.

Να καλέσουμε τα Πανεπιστήμια ν' αποδείξουν το δημόσιο χαρακτήρα τους και την κοινωνική τους αποστολή αποβάλλοντας όλους αυτούς που αμαυρώνουν το ρόλο και την εικόνα τους και να καλέσουμε την Πολιτεία να ορίσει το 2010 ως έτος Πανεπιστημιακής διαφάνειας.

Αν δεν γίνει αυτο-κάθαρση τότε η επιβεβαίωση των έντιμων πανεπιστημιακών θα επαφίεται στα blogs ή στις δίκες σκανδάλων. Αυτό άραγε θέλουμε; Έτσι ο καλός αγώνας δικαιώνεται; □

212. Πρβλ. Π. Καρχατσούλη, οπ. π., σ. 46—Πρβλ. Bernard Maris, Les sept péchés capitaux des universitaires, εκδ. Albin Michel, Paris 1991.

213. Πρβλ. Vincenzo Ruggiero, Corrupt exchange and victimization in Italy, σε Χρονικά Ν.Σ./ΔΠΘ, τ. 8, Δεκ. 1993, σ. 143.

214. Πρβλ. Ηλ. Μπαντέκα, Τα αφανή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας: θεωρητική θεμελίωση, Ποινικός Λόγος 5/2005, σ. 1508 επ.

215. Βλ. Γ. Πανούση, Δικαίωμα στη διαφ(θ)ορά, Νέα 28/11/00, Του ίδιου, Περί διαφθοράς λόγος, Νέα 11/5/04.

216. Βλ. Κ. Φαφούτη, Η λογική της παρέας, Καθημερινή Κυριακής 24/9/06.

217. Βλ. Π. Καζάκου, Καταπολεμώντας τη διαφθορά, Καθημερινή Κυριακής 26/11/00.

218. Πρβλ. Κ. Φαφούτη, Τα πρόσωπα της διαφθοράς, Καθημερινή Κυριακής 25/3/07, Δ. Μαρωνίτη, οπ. π.

219. Πρβλ. Π. Μανδραβέλη, Το πλάτος και το βάθος του δημοσίου διαλόγου, Καθημερινή Κυριακής 1/10/06 —βλ. N. Colajanni, Mani pulite? Giustizia e politica in Italia, Arnoldo Mondadori Editore, 1996, p. 17, 35.

Ενισχύστε τα περιοδικά που

ΑΝΤΙΣΤΕΚΟΝΤΑΙ

και **συμβάλλουν** στην **ελεύθερη** έκφραση,
στην **απρόσκοπτη** κυκλοφορία της πληροφόρησης,
στην **ανεξαρτησία** της σκέψης και
στην **ελεύθερη** διακίνηση ιδεών...